

(સમય : સવારે ૯ : ૦૦ થી ૧૨ : ૦૦)

સત્સંગ પ્રવીણ : પ્રશ્નપત્ર - ૧

સૂચના :- આ પ્રશ્નપત્રમાંથી થોડા-ઘણા પ્રમાણમાં પ્રશ્નો તા. ૪ માર્ચ, ૨૦૧૮ના રોજ લેવાનાર મુખ્ય પરીક્ષામાં પુછાશે. મુખ્ય પરીક્ષામાં જવાબવહીમાં વધારાનાં પાનાં જોડીને તેમાં લખેલા ઉત્તર માન્ય ગણાશે નહિ. પરીક્ષા કાર્યાલય, અમદાવાદની પૂર્વ મંજૂરી લીધા સિવાય, મૂળ પરીક્ષાર્થીના બદલે ‘લહિયા’, ‘ડમી રાઈટર’ કે ‘અન્ય વ્યક્તિ’ દ્વારા લખાઈને આવેલી પરીક્ષાની જવાબવહી રદ ગણવામાં આવશે. એકથી વધારે પ્રકારના જુદા જુદા અક્ષરોવાળા ઉત્તરો માન્ય નહિ ગણાય. છેકછાકવાળા જવાબો માન્ય ગણાશે નહીં. અસ્પષ્ટ અને ઉકેલી ન શકાય તેવા જવાબો માન્ય ગણાશે નહિ. અભ્યાસક્રમના પુસ્તકની છેલ્લી આવૃત્તિનો જ ઉપયોગ કરવો. પરીક્ષાખંડમાં પરીક્ષા દરમ્યાન કોઈ પણ પરીક્ષાર્થીએ મોબાઈલ ફોન તથા ઇલેક્ટ્રોનિક સાધનો જેવાં કે ટેબ્લેટ, લેપટોપ વગેરેનો ઉપયોગ કરવો નહિ તથા પોતાની પાસે રાખવા પણ નહિ.

(વિભાગ - ૧ : શ્રી અક્ષરપુરુષોત્તમ ઉપાસના - ૧૫મી આવૃત્તિ, ફેબ્રુઆરી - ૨૦૧૫) (કુલ ગુણ : ૧૦૦)

પ્ર.૧ નીચે આપેલામાંથી કોઈ પણ બે વિષયના સંદર્ભમાં શાસ્ત્રનાં ત્રણ પ્રમાણો આપો.
(સંદર્ભ શાસ્ત્રનું નામ અને ક્રમાંક લખવો ફરજિયાત છે.)

[૬]

૧. શ્રીજીમહારાજનું સર્વોપરીપણું : શ્રીમુખનાં વચનોના આધારે
૨. ઉપાસનાનું મહત્ત્વ
૩. નિરાકાર સમજવાથી ખોટ

પ્ર.૨ પ્રમાણ, સિદ્ધાંત કે કડી પરથી વિષયનું શીર્ષક આપો.

[૫]

ઉદાહરણ : ‘જેટલી પોતાના ઈષ્ટદેવ જે પરમેશ્વર તેને વિષે નિષ્ઠા હોય તેટલો જ આત્મા-અનાત્માનો વિવેક થાય છે.’
જવાબ : સર્વોપરીપણાની નિષ્ઠા આવશ્યક.

૧. “તદૈક્ષત। बहु स्यां प्रजायेयेति।”
૨. “આ તો પરદેશી સાધુ છે.”
૩. “ભગવાનના ભક્તને ભગવાનનું સ્વરૂપ અક્ષરધામ સહિત પૃથ્વી ઉપર વિરાજમાન છે એમ સમજવું અને બીજા આગળ પણ એવી રીતે વાર્તા કરવી.”
૪. તમેવ વિદિત્વાતિમૃત્યુમેતિ નાન્યઃ પન્થા વિદ્યતેઽયનાય॥
૫. “નિરંતર મનન કરતો સતો બ્રહ્મનો સંગ કરે તો એ બ્રહ્મનો ગુણ એ જીવને વિષે આવે.”

પ્ર.૩ આપેલા વિકલ્પોમાંથી ફક્ત સાચા વિકલ્પોની આગળ આપેલા ચોરસ ખાનામાં ખરાની (✓) નિશાની કરો. [૪]

નોંધ : એક કે એકથી વધારે વિકલ્પ સાચા હોઈ શકે. તમામ સાચા વિકલ્પ આગળ ખરાની નિશાની કરી હશે તો જ પૂર્ણ ગુણ મળશે, અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં મળે.

૧. ગુણાતીત સંતનાં લક્ષણો
 - (૧) ☐ જડબુદ્ધિ જીવ, અક્ષરપદને ઈચ્છે તો કર સંતનું પારખું.
 - (૨) ☐ સો નર તુમ્હ સમાન રઘુરાયા
 - (૩) ☐ એવા સંત મનુષ્ય છે તો પણ ભગવાનની પેઠે સેવા કરવા યોગ્ય છે.
 - (૪) ☐ એવા જે સંત તેને ને ભગવાનને સાક્ષાત્ સંબંધ હોય
૨. અક્ષરબ્રહ્મ કયા-કયા રૂપે સેવાકાર્ય કરે છે ?
 - (૧) ☐ પરબ્રહ્મના અંતર્યામી સ્વરૂપે.
 - (૨) ☐ સચ્ચિદાનંદ ચિદાકાશ તેજરૂપે.
 - (૩) ☐ સંસારમાં બ્રહ્મસ્વરૂપ સત્પુરુષરૂપે અક્ષરબ્રહ્મ
 - (૪) ☐ નિરાકાર, મૂર્તિમાન, સદા દિવ્યવિગ્રહ.

પ્ર.૪ નીચે આપેલા પ્રસંગોમાંથી કોઈ પણ એક વર્ણવી સિદ્ધાંત લખો.

[૪]

૧. બાપુ રતનજી જૂનાગઢમાં
૨. શીતળદાસ વ્યાપકાનંદ બન્યા.
૩. રામાનંદ સ્વામીએ લાલજી સુથારને આપેલો ઠપકો

પ્ર.૫ નીચે આપેલા વિષયોમાંથી કોઈ પણ બે વિષયનું વિવરણ લખો. (બારેક લીટીમાં)

[૮]

૧. શ્રીજીમહારાજનું સર્વોપરીપણું : અન્ય પરમહંસોનાં વચનોના આધારે
૨. બ્રહ્મરૂપ થવાની આવશ્યકતા : નિર્વિઘ્ન ભક્તિ માટે
૩. મૂર્તિમાન થકા વ્યાપક કેવી રીતે ?

પ્ર.૬ નીચે આપેલાં વાક્યોમાંથી કોઈ પણ બે વિષે કારણો આપી સમજાવો. (બારેક લીટીમાં)

[૮]

૧. શ્રીજીમહારાજ સમ્યક્પણે સંત દ્વારા અખંડ પ્રગટ છે.
૨. શાસ્ત્રીજી મહારાજ કહેતા, “આપણે તો અક્ષરપુરુષોત્તમના બળદિયા છીએ.”
૩. કોટિ કલ્પ સુધી અક્ષરરૂપ થઈ પુરુષોત્તમની ભક્તિ કર્યા વિના છૂટકો નથી.

પ્ર.૭ ઉપસંહારના આધારે નીચેના સૈદ્ધાંતિક વાક્યોની પૂર્તિ કરો.

[૭]

(ઉપાસનામાં શું સમજવું ?)

૧. ઈશ્વર એ પરબ્રહ્મ, અક્ષરબ્રહ્મ ઉત્પત્તિ વિગેરે કાર્યમાં પ્રેરે છે.
૨. તેઓ સર્વ અવતારના અવતારો સંભવે છે.
૩. અક્ષરબ્રહ્મ પરબ્રહ્મથી ભિન્ન સદા નિર્દોષ છે.
૪. અક્ષરબ્રહ્મ ધામરૂપે પ્રવેશી શકે છે.

(ઉપાસનામાં શું ન સમજવું ?)

૫. ભગવાન પૃથ્વી તેમ ન સમજવું.

૬. સદ્. ગુણાતીતાનંદ સ્વામી કહી શકાય, તેમ ન સમજવું.

૭. એકલા પુરુષોત્તમ જ છે નથી, તેમ ન સમજવું.

પ્ર.૮ ટૂંકનોંધ લખો. મોક્ષ માટે પ્રગટ ભગવાન કે પ્રગટ સંત

[૫]

વિભાગ - ૨ : સત્સંગ વાચનમાળા ભાગ-૩ - નવમી આવૃત્તિ, જાન્યુઆરી - ૨૦૧૭
યુગવિભૂતિ પ્રમુખસ્વામી મહારાજ - આઠમી આવૃત્તિ, મે - ૨૦૧૪

પ્ર.૯ નીચે આપેલાં અવતરણો કોણ, કોને અને ક્યારે કહે છે તે લખો.

[૮]

૧. “હજુ ગયા નથી ?”

૨. “તારા જીવ સામું જોઉં છું તો અરધો સત્સંગ રહ્યો છે.”

૩. “ભગવાન અને સંતનું કાર્ય એકબીજાને નજીક લાવવાનું છે.”

પ્ર.૧૦ નીચે આપેલાં વાક્યોનાં કારણ જણાવો. (નવેક લીટીમાં)

[૮]

૧. સૌ પૂજારીને મારવા લાગ્યા. અથવા

૨. નિષ્કુળાનંદ સ્વામી ગઢડા ગામેથી જતા રહ્યા.

૩. ડેવિડ, ડેનિયલ અને રિચાર્ડને અણધાર્યું પરિણામ મળ્યું. અથવા

૪. ગણેશનો હરખ આસમાનને આંબતો હતો.

પ્ર.૧૧ નીચે આપેલા વિષયો ઉપર મુદ્દાસર વિવરણ લખો. (બારેક લીટીમાં)

[૮]

૧. ધર્મપુરમાં પરમચૈતન્યાનંદ સ્વામી અથવા ૨. મુક્તાનંદ સ્વામી : સત્સંગની મા

૩. કંચન મહોલ કર્યા સુખકારી અથવા ૪. આંદોલનનું સુખદ સમાધાન

પ્ર.૧૨ નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક (સંપૂર્ણ) વાક્યમાં જવાબ લખો.

[૫]

૧. દીકરાએ શેઠાણીને શું કહ્યું ?

૨. ખુશાલ ભક્તે બ્રાહ્મણો સાથે ભગવાનને ક્યાં અને કઈ પ્રાર્થના કરી ?

૩. પર્વતભાઈ કોને પોતાના ઈષ્ટદેવ માનતા ?

૪. ક્યા શહેરમાં પ્રમુખસ્વામી મહારાજ વિચિત્ર સ્વાદવાળી કઢી જમી ગયા ?

૫. સ્વામીશ્રીએ ક્યાં અને ક્યા પ્રસંગે દાતણની ચીરીઓ ઉપાડી હતી ?

પ્ર.૧૩ આપેલા વિકલ્પોમાંથી ફક્ત સાચા વિકલ્પોની આગળ આપેલા ચોરસ ખાનામાં ખરાની (✓) નિશાની કરો. [૮]

નોંધ : એક કે એકથી વધારે વિકલ્પ સાચા હોઈ શકે. તમામ સાચા વિકલ્પ આગળ ખરાની નિશાની કરી હશે તો જ પૂર્ણ ગુણ મળશે, અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં મળે.

૧. રઘુવીરજી મહારાજ

(૧) ☐ આખા વરતાલમાં એક રઘુવીરજી મહારાજે મને ઓળખ્યો.

(૨) ☐ ત્યાગની છટા મહારાજના જેવી.

(૩) ☐ રઘુવીરજી મહારાજ રામપ્રતાપભાઈના દીકરા હતા.

(૪) ☐ રઘુવીરજી મહારાજે વરતાલમાં હરિકૃષ્ણ મહારાજ પધરાવ્યા.

૨. શિવલાલ શેઠની અલૌકિક સ્થિતિ

(૧) ☐ તમે ક્યારે આવ્યા ?

(૨) ☐ મારી પાસે આ જ વસ્ત્રો, ઘરેણાં છે.

(૩) ☐ આપણા ઘેર કેટલું આવશે ?

(૪) ☐ આ હવેલી ક્યારે બંધાણી ?

૩. સ્વામીશ્રીએ કરેલી માનવીય સહાય

(૧) ☐ પંચવર્તમાનમાં આજીવન શુદ્ધ (૨) ☐ અફઘાનિસ્તાનના યુદ્ધમાં

(૩) ☐ લંડનનું વિશ્વવિખ્યાત સ્વામિનારાયણ મંદિર (૪) ☐ ઓરિસ્સા અને મહારાષ્ટ્રની કુદરતી આફતો

૪. સ્વામીશ્રીમાં એક વિભૂતિપુરુષની પ્રતીતિ થઈ હોય તેવા અન્ય દેશોના મહાનુભાવો :

(૧) ☐ નાની પાલખીવાલા

(૨) ☐ અટલબિહારી બાજપાઈ

(૩) ☐ ડેવીડ બ્લેર

(૪) ☐ પ્રિન્સ ચાર્લ્સ

વિભાગ - ૩ : નિબંધ

પ્ર.૧૪ નીચે આપેલા વિષયોમાંથી કોઈ પણ એક ઉપર આશરે ૬૦ લીટીમાં નિબંધ લખો.

[૧૫]

૧. એટલાન્ટા મંદિર દશાબ્દી પર્વ (સ્વામિનારાયણ પ્રકાશ : ઓગસ્ટ-સપ્ટેમ્બર-૨૦૧૭, પા.નં. ૨૭-૩૩, ૩૯-૪૨)

૨. આફ્રિકા ખંડમાં ખીલ્યું આધ્યાત્મિક પ્રભાત (સ્વામિનારાયણ પ્રકાશ : મે-૨૦૧૭, પા.નં. ૧૨-૧૭)

૩. ભગવાન સ્વામિનારાયણને ભવ્ય ચિત્રાંજલિ લોકાર્પણ સમારોહમાં મહાનુભાવોના ઉદ્ગારો

(સ્વામિનારાયણ પ્રકાશ : જૂન-૨૦૧૭, પા.નં. ૨૩-૨૮)

*

*

*

જો અગત્યની જાહેરાત તમામ પરીક્ષાર્થીઓ આપણી સંસ્થાની નીચે દર્શાવેલી website - link પરથી જૂનાં વર્ષોનાં પ્રશ્નપત્રો તથા તેના ઉકેલપત્રો નિઃશુલ્ક ડાઉનલોડ કરી શકશે તથા તેની પ્રિન્ટ પણ કાઢી શકશે.

<http://www.baps.org/Satsang-Exams.aspx>

પરીક્ષાર્થી શ્રી,

સસ્નેહ જય શ્રી સ્વામિનારાયણ

સત્સંગ શિક્ષણ પરીક્ષા માર્ચ ૨૦૧૮ના નિબંધોની પૂર્વ તૈયારી માટે

નીચે જણાવેલ માર્ગદર્શન અને સૂચનો ધ્યાનમાં લેવા વિનંતી.

૧. નિબંધ એટલે કોઈ નિશ્ચિત વિષય ઉપર વ્યવસ્થિત, ચિંતનપૂર્વક અને મુદ્દાસરનું લખાણ. સત્સંગ શિક્ષણ પરીક્ષામાં પૂછાતા નિબંધો સામાન્ય જ્ઞાનના આધારે, પરીક્ષાર્થીના દૈનિક જીવનમાં સત્સંગના સદ્વાંચન અને કથા શ્રવણ અને મનન દ્વારા પ્રાપ્ત થયેલ જ્ઞાનની કસોટી કરતા ૩૫ થી ૪૦ લીટીમાં લખવાના હોય છે.
૨. પરીક્ષાર્થીઓની માગણીને માન આપીને આ વર્ષે પ્રી-ટેસ્ટમાં પૂછાનાર નિબંધોના વિષયો અગાઉથી પરીક્ષાર્થીના એકાઉન્ટમાં અપલોડ કરવામાં આવ્યા છે.
૩. પ્રી-ટેસ્ટમાં જે તે પરીક્ષામાં પૂછાનાર નિબંધોના ત્રણે ત્રણ વિષયો આપવામાં આવ્યા છે. માર્ચ ૨૦૧૮ની ફાઈનલ પરીક્ષામાં આ ત્રણ વિષયોમાંથી કોઈપણ એક નિબંધ ચોક્કસપણે પૂછાશે જ. માટે જો આપ આ ત્રણે ત્રણ વિષયો તૈયાર કરશો તો આપ ચોક્કસપણે એક નિબંધ મુખ્ય પરીક્ષામાં ખૂબ જ સારી રીતે લખી શકશો.
૪. આ નિબંધોનું સામાન્ય બંધારણ, લખાણ(મેટર) જૂના ‘સ્વામિનારાયણ પ્રકાશ’માંથી લેવામાં આવે છે.
૫. અહીં આપેલા નિબંધોનું લખાણ કેવળ દિશા સૂચક છે. આ જ લખાણ ગોખીને પરીક્ષામાં લખવાની જરૂર નથી. આથી વિશેષ સારા મુદ્દાઓનું ચિંતન-મનન કરી આપની રીતે પૂર્વ તૈયારી કરીને લખી શકો છો.
૬. ગુજરાતી માધ્યમ (ભાષા) સિવાયના પરીક્ષાર્થીઓ માટે : આ નિબંધોનું મૂળ પ્રકાશન ગુજરાતી ભાષામાં જ હોવાથી તેનું શબ્દશઃ ભાષાંતર ન કરતાં, તેનો ભાવાર્થ સમજીને પરીક્ષાર્થીએ પોતાની રીતે સમજીને તૈયારી કરવાની રહેશે. પરીક્ષા કાર્યાલય અંગ્રેજી કે હિન્દી ભાષામાં આ નિબંધોનું ભાષાંતર આપી નહિ શકે. તેથી ભાષાંતર કરવા અંગેનો પત્રવ્યવહાર કે ઈ-મેલ પણ પરીક્ષા કાર્યાલયને કરશો નહિ તેવી નમ્ર વિનંતી છે.
૭. ગુજરાતી ભાષા વાંચી, લખી કે બોલી ન શકતા હોય તેવા પરીક્ષાર્થીઓએ માતા-પિતા, વડીલો કે અન્ય સ્વજનો-સ્નેહીઓ પાસે વંચાવીને નિબંધનો ભાવાર્થ સમજી પોતાની રીતે, પોતાના શબ્દોમાં લખીને તૈયારી કરવાની રહેશે.
૮. One essay from the list of essays will be asked in the Final Examination of March-2018.

સત્સંગ પ્રવીણ

નિબંધ-૧ :

એટલાન્ટા મંદિર દશાબ્દી પર્વ

Tenth anniversary celebration of Atlanta Mandir

તા. ૨૧-૬-૨૦૧૭નો દિન અમેરિકાના આધ્યાત્મિક ઇતિહાસમાં અવિસ્મરણીય બની રહેશે. કારણ કે આજે પરમ પૂજ્ય પ્રમુખસ્વામી મહારાજના આધ્યાત્મિક અનુગામી તરીકે પરમ પૂજ્ય મહંત સ્વામી મહારાજ પ્રથમ વખત અમેરિકા ખંડની ધરતીને પાવન કરી રહ્યા હતા. અમેરિકાનું મહાનગર એટલાન્ટા તેમના સ્વાગત માટે જાણે ઉત્સુક હોય તેમ વાતાવરણમાં ભાવ-આંદોલનો વહી રહ્યાં હતાં!

તા. ૨૧-૬-૨૦૧૭ના રોજ સ્વામીશ્રી લંડનથી સંતો-હરિભક્તો-ભાવિકોની ભાવભરી વિદાય લઈ, ‘બ્રિટિશ એરવેઝ’ના વિમાનમાં બિરાજી અમેરિકા ખાતેના એટલાન્ટા પધાર્યા ત્યારે એરપોર્ટ પર સમગ્ર અમેરિકા ખંડના હરિભક્તો અને સંતો વતી યજ્ઞવલ્લભદાસ સ્વામી અને કનુભાઈ પટેલે હાર પહેરાવી યુ.એસ.ના આંગણે ગુરુહરિને વધાવ્યા.

અહીંથી સ્વામીશ્રી રાત્રિના ૮:૩૫ વાગે વિખ્યાત બી.એ.પી.એસ. સ્વામિનારાયણ મંદિરે પધાર્યા ત્યારે મંદિર હજારો હરિભક્તોથી છલકાતું હતું. પ્રચંડ જયનાદોથી સૌએ ગુરુહરિને વધાવ્યા. મંદિરના મધ્યપથ, રાજમાર્ગ પરથી ઠાકોરજીને કરમાં ધારીને આજુબાજુ ઉત્સાહથી ઊભરાતા હરિભક્તોને દષ્ટિ દ્વારા મળતાં મળતાં સ્વામીશ્રી આગળ વધી રહ્યા હતા. માર્ગની બંને બાજુ દીવડા ટમટમતા હતા. ‘વાલમ વધામણાં હો સ્વામીને હર્ષે વધાવીએ’ કીર્તન ભક્તિમય વાતાવરણની સાથે સૌના હોઠ પર રમી રહ્યું હતું. લાલ જાજમ પર હળવા ડગલાં માંડતાં સ્વામીશ્રી મંદિરના પોડિયમ પર પધાર્યા. સંતોએ હારતોરાથી સ્વામીશ્રીને વધાવ્યા. સ્વામીશ્રીના આગમનને વિશિષ્ટ ભક્તિથી વધાવવા હરિભક્તોએ વિવિધ વ્રતોપવાસ કર્યા હતાં.

દીપપ્રાગટ્ય કરીને સ્વામીશ્રીએ અમેરિકા ખાતેની ધર્મયાત્રાનો મંગલ પ્રારંભ કર્યો. સ્વામીશ્રીએ માઈકમાં સૌને ‘જય સ્વામિનારાયણ!’ કહ્યા. સન ૨૦૧૪માં પ્રમુખસ્વામી મહારાજ મધ્ય રાત્રીએ રોબિન્સવિલમાં પધાર્યા હતા ત્યારે આ રીતે જ ઘેરા અવાજે ‘જય સ્વામિનારાયણ!’ બોલ્યા હતા તેની સૌને સ્મૃતિ થઈ આવી. મંદિરમાં પધારી બધાં દેવસ્વરૂપોનાં ભાવથી દર્શન કર્યા. સંતો-હરિભક્તોને પ્રેમભરી દષ્ટિથી મળતાં સ્વામીશ્રી નિજનિવાસે પધાર્યા.

પરમ પૂજ્ય સ્વામીશ્રીના અમેરિકા-એટલાન્ટા ખાતેના આગમનને વધાવવા તા. ૨૩-૬-૨૦૧૭ના રોજ શાનદાર સ્વાગતસભા યોજાઈ હતી. મંદિરના સભાગૃહમાં હરિકૃષ્ણ મહારાજને કરમાં ધારીને સભા મધ્યેથી પસાર થતાં સ્વામીશ્રીને બેન્ડવાદન કરતાં તથા પુષ્પ વરસાવતાં બાળકો- યુવકોએ વધાવ્યા. સૌનું અભિવાદન ઝીલતાં સ્વામીશ્રી મંચની મધ્યમાં આસનસ્થ થયા. સૌએ વૈદિક ષોડશોપચાર વિધિથી હરિકૃષ્ણ મહારાજ તથા સ્વામીશ્રીનું પૂજન કર્યું. ‘સ્વાગત કરીએ રે, ગુરુ ચરણે નમીએ રે...’ સ્વાગતગીત પર યુવાવૃંદે નૃત્ય કરી સ્વામીશ્રીને આવકાર્યા.

આજના પ્રસંગે સ્વામીશ્રીનું સ્વાગત કરવા કેટલાક મહાનુભાવો તથા વિવિધ સંપ્રદાયના અગ્રણીઓ પધાર્યા હતા. જેમાં યુએસ કોંગ્રેસમેન શ્રી રોબ વુડલ, લીલબર્ન સિટીના અધિકારીઓ તેમજ ભારતીય રાજદૂતાવાસના અધિકારી શ્રી

ડેવ સિંઘ વગેરે પણ ઉપસ્થિત હતા.

યુએસ કોંગ્રેસમેન શ્રી રોબ વુડલે પોતાની ભાવોર્મિઓ રજૂ કરતાં કહ્યું: ‘આવું ભાવપૂર્ણ સ્વાગત મેં ક્યારેય જોયું નથી. સ્વામીજી, આપના નેતૃત્વ નીચે અહીં દેખાતા ચહેરાઓના કારણે આપણો સમાજ સમૃદ્ધ છે. મેં મારા જીવનમાં આવું સુવાક્ય ક્યારેય સાંભળ્યું નહોતું કે બીજાના ભલામાં પોતાનું ભલું. પણ આજે હું પ્રતીતિપૂર્વક કહી શકું છું કે આ બધાના ચહેરા પરનો આનંદ, આપના આનંદમાંથી આવેલ છે, હું તેના માટે આભારી છું. સ્વાગત છે આપનું સ્વામી, સ્વાગત છે!’

આ પ્રસંગે આશીર્વાદ કરતાં સ્વામીશ્રીએ જણાવ્યું: “આ યુવકોએ નૃત્ય દ્વારા મહારાજ-સ્વામી ને પ્રમુખસ્વામી મહારાજને વધાવ્યા ને જયજયકાર થઈ ગયો. આ બધા સાહેબો-મહેમાનો આવ્યા, તેમના અંતરમાં ખૂબ ભાવના છે. આનંદ આનંદ છવાઈ ગયો છે. કેમ ન છવાય? મહારાજ -સ્વામી અહીં છે.

આપણે તો મહારાજ-સ્વામી મળ્યા એ બહુ મોટી વાત થઈ, ધન્ય થઈ ગયા. શ્રીજીમહારાજ પૃથ્વી પર કોઈ દિવસ આવે નહીં. તેઓ આપણા જેવા થયા, સુખ આપ્યું. આપણે બધા લાઈનમાં ઘૂસી ગયા ને લાભ મળી ગયો, મેળ પડી ગયો. હવે એ લાભ જતો નથી કરવાનો, પકડી રાખવો. તે પકડી રાખવા બે જ વસ્તુ: આજ્ઞા અને ઉપાસના. એમનાથી ઉપર કોઈ નથી. ગુણાતીતાનંદ સ્વામી મૂળ અક્ષર છે, તે મહારાજને ધારી રહ્યા છે. એ બંનેને ધારણ કરનાર સત્પુરુષ. મહારાજે કહ્યું: ‘ભગવાન પૃથ્વી પર સદાય પ્રગટ રહેશે.’ માટે આપણે કેડ કસવી. આવો જોગ ક્યારેય મળ્યો નથી. અનંત જન્મમાં આવી પ્રાપ્તિ થઈ નથી. પ્રાપ્તિ પકડી રાખવા આજ્ઞા ને ઉપાસના છે. મહારાજ-સ્વામી ને સત્પુરુષને લઈને આપણી જીત છે. ઉપાસનાનું બળ રાખવું. નિયમ ને નિશ્ચય બે હોય તો અક્ષરધામ જતાં સુધી કોઈ નામ ન લે.”

સૌએ તાળીઓના ગડગડાટથી સ્વામીશ્રીના શબ્દો વધાવી લીધા. મહાપૂજાની રીતે ‘લ્હરલ્હરધીંદ્ર ફ્રશ્ચક્ર ફુરુઝખ...’ શ્લોક સાથે સ્વામીશ્રીએ સભામાંથી વિદાય લીધી.

■ અભિષેકમૂર્તિ પ્રતિષ્ઠા તથા રથયાત્રા ઉત્સવ

તા. ૨૪-૬-૨૦૧૭ના રોજ સ્વામીશ્રીએ મંદિરમાં અભિષેકમૂર્તિ શ્રી નીલકંઠવર્ણીની પુનઃ પ્રતિષ્ઠા કરી હતી. પ્રાતઃપૂજા બાદ અભિષેક મંડપમાં પધારી વેદોક્ત વિધિ પ્રમાણે મંડપ તથા સિંહાસન પરિવર્તનવિધિ કર્યો. શંખપૂરિત કેસર જળથી સ્વામીશ્રીએ નીલકંઠવર્ણીનો પ્રથમાભિષેક કર્યો. નીલકંઠવર્ણી સમક્ષ અન્નકૂટ ગોઠવાયો તે દરમ્યાન સ્વામીશ્રીએ આશીર્વચન આપતાં જણાવ્યું:

“નીલકંઠવર્ણી મહારાજ બધાના સંકલ્પ પૂર્ણ કરે અને બધાના દેશકાળ સારા થાય એ પ્રાર્થના. તમે બધા ભગવાનને રાજી કરવા સેવા કરો છો, એટલે મોટી વાત છે. અનંત જન્મથી આપણે સગાં-કુટુંબી માટે કર્યું છે, પણ આ જન્મમાં ભગવાન પધાર્યા છે, આપણા જેવા થયા છે, લાભ આપ્યો છે અને આપે છે. પણ આપણને આ વાત યાદ રહેતી નથી. દિવ્યભાવ ને મનુષ્યભાવ એક થઈ જાય તો ભગવાન ભજવાનું સુખ આવે. ભગવાન મળ્યા તો ખરા, પણ એમની ઓળખાણ થઈ એ મોટી વાત. શાસ્ત્રીજી મહારાજની દયાથી ઉપાસનાનું શુદ્ધ માખણ મળી ગયું છે, આપણે હવે હૃદયમાં ઉતારવાનું છે. છાનો નાસ્તિકભાવ રહે છે, તે નીકળી જાય અને મહારાજ, સ્વામી, ભગતજી મહારાજ, શાસ્ત્રીજી મહારાજ, યોગીજી મહારાજ, પ્રમુખસ્વામી મહારાજમાં સંપૂર્ણ દિવ્યભાવ આવે અને દઢ નિષ્ઠા થઈ જાય તો અહીંયાં જ અક્ષરધામ.”

આશીર્વચન બાદ સ્વામીશ્રીએ નૂતન સ્થાપિત નીલકંઠવર્ણીની મૂર્તિની પ્રથમ આરતી ઉતારી સૌને અદ્ભુત સ્મૃતિ પ્રદાન કરી હતી.

આજે રથયાત્રાના પરમ પવિત્ર દિને સાંજે પરમ પૂજ્ય મહંત સ્વામી મહારાજના સાંનિધ્યમાં રથયાત્રા ઉત્સવનો લાભ પ્રાપ્ત કરવા મોટી સંખ્યામાં ભક્તો ઊમટ્યા હતા.

સ્વામીશ્રીએ ઉત્સવસભામાં પધારી પ્રથમ હરિકૃષ્ણ મહારાજની આરતી ઉતારી. આરતી બાદ સુંદર સુશોભિત રથમાં ઠાકોરજીને વિરાજિત કરાયા. સ્વામીશ્રીએ રિમોટ કંટ્રોલ દ્વારા રથનું વહન કરાવી આજના દિને સૌને વિશેષ દર્શનસ્મૃતિ પ્રદાન કરી હતી.

આ પ્રસંગે એટલાન્ટા મંદિરનાં દર્શન કરીને અભિભૂત થયેલા ભાવિકોના ૭૫૦ અનુભવોનું સંકલન ‘Expressions,

Impressions and Feelings' નામે તૈયાર થયેલા પુસ્તકનું સ્વામીશ્રીએ વિમોચન કર્યું. સાથે બે નૂતન અંગ્રેજી e-books 'Royal Path of Brahmaidya – Swaminarayan Sadhana' અને 'Hinduism – Sacred Texts'નું પણ સ્વામીશ્રીના હસ્તે વિમોચન થયું.

આજે સ્વામીશ્રીનાં દર્શને વિવિધ સંસ્થાઓના અગ્રણીઓ આવ્યા હતા. સૌપ્રથમ તેમને અને ત્યારપછી ઉપસ્થિત ૩૦૦૦થી વધુ હરિભક્તોને સમીપદર્શનનો લાભ આપી સ્વામીશ્રીએ સૌને ધન્ય કર્યા હતા.

તા. ૨૫-૬-૨૦૧૭નો દિન એટલાન્ટાના યુવકો માટે અવિસ્મરણીય હતો. આજે પ્રગટ ગુરુહરિ મહંત સ્વામી મહારાજના સાંનિધ્યમાં યુવકોએ 'યુવા દિન'ની ભક્તિપૂર્ણ ઉજવણી કરી ગુરુહરિના અંતરનો રાજીપો પ્રાપ્ત કર્યો હતો. વહેલી સવારથી જ આજના ઉત્સવના પડઘમ ગુંજી રહ્યા હતા. આજની વિશિષ્ટ સભાનો લાભ લેવા ઊમટેલા યુવકોના હૈયે અનેરો આનંદ-ઉમંગ હતો. 'એવા સંતને નામું હું શીશ'ના કેન્દ્રવર્તી વિચાર સાથે સ્વામીશ્રીની પ્રાતઃપૂજામાં ગુણાતીત સંતના ગુણોને ઉજાગર કરતાં મહિમા-કીર્તનોનું ગાન કરી યુવકોએ ભક્તિઅર્ઘ્ય અર્પ્યું.

નિયત સમયે સ્વામીશ્રી યુવાશિબિરમાં પધાર્યા અને સૌને અપાર લાભ આપ્યો. અહીં પ્રશ્નોત્તરીના વિશેષ કાર્યક્રમ અંતર્ગત કિશોરોએ પૂછેલા પ્રશ્નોના ઉત્તર સ્વામીશ્રીએ લેખિત સ્વરૂપમાં આપ્યા હતા. ત્યારપછી યુવકોની વિનંતીને સ્વીકારતાં સ્વામીશ્રીએ નીલકંઠવર્ણીનું સુંદર મુખારવિંદ દોરી આપ્યું અને નીચે લખ્યું: 'નીલકંઠવર્ણી સાથે પ્રીતિ.' આ પ્રસંગે યુવકોને આપવામાં આવનાર સ્મૃતિભેટો સ્વામીશ્રીએ પ્રસાદીભૂત કરી આપી. ગુરુવર્ય મહંત સ્વામી મહારાજ પર સંસ્થામાં તૈયાર થયેલું સૌપ્રથમ પુસ્તક આત્મસ્વરૂપદાસ સ્વામી તથા યજ્ઞવલ્લભદાસ સ્વામીએ હરિકૃષ્ણ મહારાજને અર્પણ કરીને ઉદ્ઘાટિત કર્યું. આ પુસ્તકના સર્જનમાં સેવા કરનાર છ યુવકોને સ્વામીશ્રીએ આશીર્વાદ આપ્યા.

સાંજે ૭:૧૦ વાગે સ્વામીશ્રી 'યુવા દિન'ની મુખ્ય સભામાં પધાર્યા અને મંચની મધ્યમાં સજાવેલા હિંડોળા પર બિરાજમાન થયા. યુવકોએ ભક્તિભાવપૂર્વક બનાવેલા વિવિધ વિશેષતાઓવાળા હાર અને ચાદર સ્વામીશ્રીને અર્પણ કર્યા. કાર્યકરોના સેવાકીયગુણ વિષયક પુસ્તકનું સ્વામીશ્રીએ વિમોચન કર્યું.

હવે આજની સભાનો મુખ્ય કાર્યક્રમ આરંભાયો. શ્રીજીમહારાજે અનેક લીલાઓ કરી પોતાના ભક્તજનોને સુખ આપ્યું હતું તેવું જ સુખ આ યુવકોને સ્વામીશ્રીએ આપી તેમની ઈચ્છાઓ પૂર્ણ કરી હતી. જે અંતર્ગત સૌપ્રથમ પંચાળામાં શ્રીજીમહારાજે રાસ રમીને સુખ આપ્યું હતું એમ નૃત્ય કરતા યુવકો સાથે પ્રત્યક્ષપણે અને નીચે બેઠેલા યુવકો સાથે દૂરથી સ્વામીશ્રી રાસ રમ્યા. યુવકોનો બીજો સંકલ્પ હતો – ફૂલદોલ ઉત્સવનો. નૃત્ય કરતા યુવકો પર સ્વામીશ્રીએ પુષ્પવર્ષા કરી. આ ફૂલદોલ પ્રસંગે જેમ નિષ્કુળાનંદ સ્વામીએ બાર બારણાંના હિંડોળે શ્રીજીમહારાજને ઝુલાવ્યા હતા તેમ સ્વામીશ્રીને ઝુલાવવા માટે યુવકો સમીપ આવ્યા. સ્વામીશ્રી ઠાકોરજીને કરમાં લઈને હિંડોળે ઝૂલ્યા. સભામાં બેઠેલા સૌને સ્વામીશ્રીને ઝુલાવવાનો લાભ મળે તે માટે સૌએ સંપથી એકબીજાના હાથમાં રહેલા તાંતણા પકડી સંપરૂપે સ્વામીશ્રીને ઝુલાવ્યા. બાદ હરિકૃષ્ણ મહારાજ અને સ્વામીશ્રી સમક્ષ વિવિધ મિષ્ટાન્ન ધરવામાં આવ્યાં. થાળગાન શરૂ થયું. સ્વામીશ્રી નેત્ર બંધ કરીને થાળગાન કરતાં ઠાકોરજીને થાળ ધરાવવામાં લીન થઈ ગયા. કાર્યક્રમના અંતિમ ચરણમાં સ્વામીશ્રીને પૂછવામાં આવ્યું: 'અમદાવાદમાં સ્વામીબાપાએ આપનો હાથ પકડ્યો ત્યારે આપના અંતરમાં શી ભાવના ઊભરતી હતી?' સ્વામીશ્રીએ કહ્યું, 'આવી રીતે તમે હાથ પકડી રાખજો.'

પછી આશીર્વાદ વરસાવતાં બોલ્યા: "બધાએ ખૂબ સારી રજૂઆત કરી. સત્સંગ આખો દિવસ છે. હજાર રૂપિયાની નોટ માટે કોઈને કહેવું ન પડે કે આ હજાર રૂપિયાની નોટ છે. આ સરકારના સિક્કામાં આપણને મનાય જ છે તેમ મહારાજનો સિક્કો પડ્યો એટલે બધા હરિભક્ત દિવસ છે. હવે ઓછું-વત્તું કરો તો તમારી ખોટ. નેગેટિવ આ સત્સંગમાં ખપે જ નહીં. મહારાજે કહ્યું, 'ભલે અમારી સેવા ન કરતો હોય પણ હરિભક્તના ગુણ ગાતો હોય તો અમારી અતિશય સેવા કરે છે એમ અમે માનીએ છીએ.' આ શ્રીજીમહારાજ કહે છે. એમનાથી પર કોઈ સત્તા નથી. એ કહે છે એમાં વિશ્વાસ ન આવે તો શું ધોળ્યું? એમના વચનમાં વિશ્વાસ રાખીને સવળું જ ગ્રહણ કરવું."

સ્વામીશ્રી આગળ રજૂઆત કરવામાં આવી કે 'જેમ પ્રમુખસ્વામી મહારાજે આપનો હાથ પકડ્યો હતો તેમ અમારો પણ હાથ પકડીને આપના હાથમાં સોંપ્યો છે.' સ્વામીશ્રીએ સૌના હાથ હરિકૃષ્ણ મહારાજને ધરી દેતા હોય તેવી મુદ્રા કરી. એકબીજાના હાથ પકડીને સંપ માટે કટિબદ્ધ થયેલા યુવકોને સ્વામીશ્રીએ આશીર્વાદ આપતાં કહ્યું, 'તમને

અક્ષરધામમાં લઈ જવા આવ્યા છીએ અને લઈ જ જઈશું.’

અમેરિકાના બાળકો-યુવકો અને હરિભક્તો દ્વારા ગવાયેલાં કીર્તનોની નૂતન સીડી ‘ગુરુજી પધાર્યા’ સ્વામીશ્રીએ ઉદ્ઘાટિત કરી.

આમ, આજના દિને યુવકોને દિવ્ય સત્સંગસુખ આપી સ્વામીશ્રી નિજનિવાસે પધાર્યા.

■ બાળ દિન

તા. ૨૬-૬-૨૦૧૭ના રોજ ‘બાળ દિન’ હતો. વહેલી સવારે સ્વામીશ્રીની પ્રાતઃપૂજામાં બાળકોએ સવાઘ કીર્તન-ભક્તિ રજૂ કરી ગુરુહરિના અંતરનો રાજપો પ્રાપ્ત કર્યો. પૂજા બાદ સ્વામીશ્રીએ સાંજની બાળસભામાં પધારવાનું આમંત્રણ સ્વીકાર્યું. આ સભામાં ઘનશ્યામ, મૂળજી શર્મા, પ્રાગજી ભક્ત, ડુંગર ભક્ત, ઝીણાભગત, શાંતિલાલ અને વિનુ ભગત પણ પધારશે તે, તે નામ આગળ ટીક કરીને પાકે પાયે સ્વીકાર્યું.

સાંજે ૭:૧૦ વાગે સ્વામીશ્રી બાળ દિનની સભામાં પધાર્યા. બાળકો રોમાંચિત થઈ ગયા. સૌના મુખ પર આનંદ આનંદ છવાઈ ગયો. સ્વામીશ્રી પણ આનંદિત થતાં મંચસ્થ થયા. આજની સભા ઘરસભાના રૂપમાં હતી.

પ્રથમ ચરણમાં બાળકોએ અભિનય કર્યો. તેના પરથી ‘ગાયનો વાઘ’ એ બોધકથા છે તે સ્વામીશ્રીએ પકડી પાડ્યું. પછી બોધ આપતાં કહે: ‘વારે વારે જે શબ્દ પડે તેવું આપણું મન થઈ જાય. કુસંગની વાતો પડે તો ગમે તેવો હોય તેનું મન બગડે. અને મહિમા-ગુણગ્રહણના શબ્દો પડે તો મન સારું થાય.’ બીજા ચરણમાં સ્વામીશ્રી એક બોધકથા દોરે, તે કઈ છે તે બાળકોએ શોધી કાઢવાનું હતું. સ્વામીશ્રીએ હાથી અને કીડી દોરી. બાળકોએ તરત પકડી પાડ્યું. તેનો બોધ સમજાવતાં સ્વામીશ્રી કહે: ‘શું ક્યારેય કીડી હાથી સાથે હાથ મિલાવી શકે? મહારાજ, સ્વામી અને પ્રમુખસ્વામી મહારાજ હાથી સમાન અને આપણે કીડી સમાન છીએ. તેઓ કેટલા મહાન છે! છતાં આપણે તેઓના સંપર્કમાં છીએ, માટે આપણે ભાગ્યશાળી છીએ. જ્યારે હાથી કીડી જેવો બને છે ત્યારે આપણે અંતિમ મુક્તિનો આનંદ માણી શકીએ છીએ. ભગવાનનો આભાર માનવો કે તેમણે આપણને સત્સંગ આપ્યો. સત્સંગ છોડતા નહીં, નહીં તો આપણે બ્રહ્માંડમાં સૌથી મૂર્ખ માણસ ગણાઈશું.’

ત્રીજા ચરણમાં રુચિ ક્વિઝ રજૂ થઈ. તેમાં બાળકોએ પૂછેલા પ્રશ્નોના ઉત્તર સ્વામીશ્રીએ આપ્યા. ચોથા ચરણમાં ‘જેને સંભળાય તે બધાને અક્ષરધામમાં’ લઈ જવાની બાંહેધરી આપતાં સ્વામીશ્રીએ વ્હિસલ વગાડી. પાંચમા અને અંતિમ ચરણમાં બાળકોની સાથે બાળક થતાં સ્વામીશ્રીએ સાબુના ફીણનાં બબલ્સ (પરપોટા) બનાવી બાળકોને ખૂબ આનંદ-કિલ્લોલ કરાવ્યો.

અંતમાં બાળકો પર આશીર્વાહ કરતાં સ્વામીશ્રી કહે: ‘તમે બધા પ્રમુખસ્વામી મહારાજમાં ખૂબ જોડાયેલા છો. આપણે આ એક જ સાધન છે. ગમે તેવો હોય - ભગવાન ને સંતમાં જોડાય તો જ મોક્ષ થાય. તમે બધા પ્રગટ ગુરુમાં જોડાયા છો તો નિશ્ચિંત રહેજો, તમારો મોક્ષ થઈ જશે.’

સાંઘ ઈસ્ટ રિજિયનમાં બાળ-કિશોર પ્રવૃત્તિ સંભાળતા સંતોએ સ્વામીશ્રીને હારથી વધાવ્યા. આવતા વર્ષે નોર્થ અમેરિકાનું નેશનલ કન્વેન્શન છે. તેનો શુભારંભ સ્વામીશ્રીએ બી.એ.પી.એસ.નો ધ્વજ ફરકાવીને કર્યો.

■ કિશોર દિન

તા. ૨૭-૬-૨૦૧૭ના રોજ આ રિજિયનના કિશોરોએ ‘કિશોર દિન’ નિમિત્તે સ્વામીશ્રીની પ્રાતઃપૂજામાં કિશોરો દ્વારા પુછાયેલા પ્રશ્નોના ઉત્તરરૂપે કીર્તનો ગવાયાં. પૂજા બાદ કિશોરો સ્વામીશ્રી પાસે કિશોર સભાનું આમંત્રણ કાર્ડ લઈને આવ્યા. જેમાં ચ્લ્સ (ફ્રેન્ચ મૂળમાંથી આવેલો શબ્દ, જેનો અર્થ ‘ષ્ટ્રફૂર્સ્ટ્રુ શ્વફૂર્ષ્ટ્રુ’) અર્થાત્ ‘આપ પધારશો એવું નક્કી લખી આપો’ એવી વિનંતી લઈને કિશોરો સ્વામીશ્રી પાસે આવ્યા. સ્વામીશ્રીએ મજાકમાં ‘પ્લિક્ક’ શ્વદ્ધ’ અર્થાત્ ‘આવું કે ન પણ આવું’ તેમ લખ્યું. સૌ તાળી પાડી હસી ઊઠ્યા.

૧૧:૨૦ વાગે સ્વામીશ્રી કિશોર શિબિરમાં પધાર્યા. અત્રે પ્રશ્નોત્તરી દ્વારા સ્વામીશ્રીના આશીર્વાદ સૌ પર વર્ષ્યા. જેમાં પ્રશ્ન પુછાયો: ‘અમે જાણીએ છીએ કે અભાવ-અવગુણ ન લેવા જોઈએ, પણ સાથે રહીએ એટલે દેખાય તો છે જ. તો અંતરથી બધાને દિવ્ય કેવી રીતે જાણવા?’

સ્વામીશ્રીએ કહ્યું: ‘દેહભાવ છે ત્યાં સુધી અભાવ-અવગુણ આવવાના જ છે, પણ આપણી વૃત્તિ પોઝિટિવ હોય કે

‘મારે અભાવ-અવગુણ લેવા જ નથી.’ જો એવું થાય તો સારું પણ બેદરકારીપૂર્વક બોલીએ કે ‘અભાવ-અવગુણ તો આવે જ, ચોરને ચોર ન કહીએ તો કોને કહીએ?’ સત્સંગમાં આવી આર્ગ્યુમેન્ટ ન ચાલે. અભાવ-અવગુણ નથી લેવા એ ફાઈનલ નિર્ણય છે. મહારાજ-સ્વામીને રાજી કરવાના છે. તમારે નોકરી કે પગાર કાંઈ ન હોય ને કોઈ કહે કે ‘મિલિયન ડોલર આપશું’ તો તે જે કહે તેમ કરો કે ન કરો? તો મહારાજ-સ્વામી મોક્ષ આપવાના છે. એમની સામું જુઓ તો અભાવ-અવગુણ આવે જ નહીં.’

બીજો પ્રશ્ન પુછાયો: ‘નિયમ લઈએ ત્યારે બહુ ઉત્સાહ આવી જાય છે. પણ સમય જાય તેમ ઉત્સાહ ઓછો થતો જાય છે. કારણો આળસ, પીયર પ્રેશર વગેરે છે. તેના કારણે નિયમો ઢીલા પડતા જાય છે. તો બધા જ નિયમો નિરાશા રહિત ને ઉત્સાહથી કેવી રીતે પાળી શકીએ?’

સ્વામીશ્રીએ કહ્યું: ‘પ્રાપ્તિનો વિચાર કરવો. નિયમ પાળવાથી મહારાજનો રાજીપો છે, સંતનો રાજીપો છે. એનાથી અધિક કાંઈ નથી. સામે નિયમો ન પાળો, સત્સંગ ન કરો તો બીજા રાજી થાય. એનો ફાયદો શો? અને મહારાજ રાજી થાય તો કેટલી પ્રાપ્તિ? આ સમજણ હોય તો પીયર પ્રેશર ને બધું નીકળી જાય.’

બાલ-કિશોર પ્રવૃત્તિમાં જોડાયેલા સંતોએ સ્વામીશ્રીને હારતોરાથી વધાવ્યા. કિશોરોએ સમીપ દર્શનનો લાભ પ્રાપ્ત કરી, મનોમન નિષ્કપટ થઈ પ્રાર્થના કરી.

સાંજે ૭:૨૩ વાગે સ્વામીશ્રી ‘કિશોર દિન’ની મુખ્ય સભામાં પધાર્યા. કિશોરોએ સ્વામીશ્રીની આજ્ઞા પ્રમાણે મુખપાઠ રજૂ કર્યો. કિશોર-કિશોરીઓ સ્વામીશ્રી સમક્ષ પત્ર દ્વારા નિષ્કપટ થયાં હતાં. સ્વામીશ્રીએ દૃષ્ટિ દ્વારા અને યજ્ઞવેદીમાં પ્રતીકરૂપે એક નિષ્કપટ પત્ર પધરાવીને સૌના દોષો બાળી દીધા અને કહ્યું: ‘મહારાજ અને સ્વામી બધાના દોષો માફ કરે છે.’ આખો હોલ આભારની લાગણી અને તાળીઓના નાદથી ગુંજી ઊઠ્યો. સભામાં રુચિ ક્વિઝ કાર્યક્રમ અંતર્ગત પુછાયેલા પ્રશ્નો પૈકી સ્વામીશ્રીએ વિકલ્પોમાંથી ઉત્તર પસંદ કરીને સૌને વિશેષ સ્મૃતિ આપી.

‘સત્સંગ ને અભ્યાસ બંનેમાં બેલેન્સ રાખીને પ્રગતિ કેવી રીતે થાય?’ યુવકોએ પૂછેલા આ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં સ્વામીશ્રી આશિષ આપતાં બોલ્યા: “બેયની જરૂર છે. તેમાંથી એક માઈનસ કરીએ તો મેળ ન પડે. સત્સંગ કરીએ તો આપણું મન એકાગ્ર થાય ને વધુ સારો અભ્યાસ થાય. આ અવસ્થા Slippery (લપસણી) છે. કિશોર એટલે કિસ ઓર? Left or right? (ડાબી બાજુ કે જમણી બાજુ)? Left is પંચવિષય, right is સત્સંગ. Satsang is very necessary (સત્સંગ ખૂબ આવશ્યક છે.) નહીં તો ક્યાંયનું ક્યાંય જતું રહેવાય. અને સત્સંગ માટે જ આપણને જન્મ આપ્યો છે.

કેટલાક એમ માને કે આ તો અહીં અમેરિકામાં આવ્યા એટલે જે તે ખાવું પડે, પીવું પડે. પણ આપણે અક્ષર-પુરુષોત્તમની નિષ્ઠા અને ઉપાસના માટે જન્મ્યા છીએ. બીજે બધેથી આપણે આ મંઝિલ સુધી આવવું જ પડશે. At any cost (ગમે તે કિંમતે) સત્સંગ રાખવો. પસંદગી કરવાની આવે કે સત્સંગના નિયમ લોપવા કે નહીં? દ્વિધા હોય તો તે વખતે સત્સંગ બાજુ ઢળવું. બીજું બધું તો કાંઈ અગત્યનું નથી.”

સભાના અંતમાં હારતોરા સ્વીકારીને સ્વામીશ્રીએ સૌને વિશેષ સ્મૃતિઓ આપી.

■ શિશુ દિન

તા. ૨૯-૬-૨૦૧૭. આજે ‘શિશુ દિન’ હતો. સાંજે ૭:૪૦ વાગે સ્વામીશ્રી શિશુસભામાં પધાર્યા. પ્રથમ હરિકૃષ્ણ મહારાજની આરતી ઉતારી સ્વામીશ્રી આસને બિરાજ્યા. થોડી વારમાં જ આખોય મંચ શિશુઓથી ભરાઈ ગયો. ૧૦૦ જેટલાં શિશુઓ સ્વામીશ્રી સમક્ષ ગોઠવાઈ ગયાં.

આજની સભાનો કાર્યક્રમ શિશુસભાના રૂપમાં હતો. ‘અમે શિશુ મંડળમાં દોડી દોડી જવાના...’ એ કીર્તનના શબ્દો સાથે સભા ચાલવા લાગી. તેમાં ‘વ વ વાર્તા સુણીશું’ કડી પછી નારાયણમુનિદાસ સ્વામીએ ‘કબૂતર સંપથી બંધનમુક્ત થયાં’ વાર્તા કહી. સ્વામીશ્રીને પૂછવામાં આવ્યું: ‘આમાંથી અમારે શું સમજવાનું?’ સ્વામીશ્રી કહે: ‘They all flew unitedly.’

‘૨ ર રમત રમીશું’ કડી પછી સ્વામીશ્રીએ શિશુઓને ‘શ્રીજી કહે, રમત રમાડી. જેમાં એક મુદ્દા પર સૌ હારી ગયા. પણ પ્રવક્તા કહે: ‘કોઈ હાર્યું નથી, કારણ કે આપના દ્વારા શ્રીજીમહારાજ જ બોલ્યા. બરાબર ને?’ સ્વામીશ્રીએ હસી પડતાં ‘હા’ પાડી.

આ રમતના હાર્દ રૂપે સ્વામીશ્રીને નિયમોની મુદ્રા કરવાનું કહેવામાં આવ્યું, જે નિયમો શિશુઓ પાળવા તૈયાર હતા. અને અત્યારે અંદાજથી તે પકડી પાડવાના હતા. સ્વામીશ્રીએ માળા કરવી, તિલક-ચાંદલો કરવો અને સત્સંગ વાંચન કરવું એ નિયમો મુદ્રા કરીને આપ્યા.

‘પ પ પ્રસંગ કહીશું’ કડી પછી ત્રણ શિશુઓએ પ્રમુખસ્વામી મહારાજે લંડનમાં કેક કપાવીને ફરી ઠાકોરજીને ધરાવડાવી તે પ્રસંગ કહ્યો અને આ પ્રસંગની સ્મૃતિમાં સ્વામીશ્રીએ સુશોભિત કેક કાપી.

એક શિશુ કહે: ‘અમે પૂજા કરીશું, તિલક-ચાંદલો કરીશું ને બધાને નમીશું તો આપ અમારી નજીક રહેશો?’ સ્વામીશ્રીએ રાજી થઈને ‘હા’ પાડી. શિશુ સ્વામીશ્રીની નજીક સરકતાં પૂછવા લાગ્યો: ‘કેટલા નજીક રહેશો? આટલા, આટલા, આટલા?’ અને છેવટે સ્વામીશ્રીને ભેટી પડ્યો. સૌ તાળી પાડી ઊઠ્યા અને સમજી પણ ગયા કે ‘આપણે તેઓના કહેલા નિયમો પાળીએ તો તેઓ આપણને ભેટવા જેટલા નજીક લઈ લેશે.’

છેલ્લે સ્વામીશ્રીને પ્રશ્ન પૂછવામાં આવ્યો કે ‘સૌ બાળકોને આપ કઈ દૃષ્ટિથી જુઓ છો?’

સ્વામીશ્રી કહે: ‘તમને બધાને યોગીબાપા અને પ્રમુખસ્વામી મહારાજ તરીકે જ જોઉં છું. પ્રમુખસ્વામી મહારાજ તમારા બધામાં રહ્યા છે. બધા હરિભક્તોમાં પણ રહ્યા છે.’

શિશુ કાર્યકરોએ સ્વામીશ્રીને ટેડીબેરનો હાર પહેરાવ્યો. એ સ્વીકારીને સ્વામીશ્રીએ આ શિશુઓને આપવાની રમકડાંની શિશુગાડીઓ પ્રસાદીભૂત કરી. સભામાંથી વિદાય લેતાં મંચ ઉપરના તથા સભામાં બેઠેલાં શિશુઓ - બાળકો પર ચોકલેટના પ્રસાદનો વરસાદ વરસાવી અવિસ્મરણીય સ્મૃતિ આપી.

આજે સવારે સ્વામીશ્રીએ શાલ્વોટની ભૂમિ પર રચાનાર નૂતન બી.એ.પી.એસ. મંદિરની ભૂમિનું પુષ્પ પધરાવી પૂજન કર્યું હતું.

■ કાર્યકર સભા

તા. ૩૦-૬-૨૦૧૭ના રોજ કાર્યકર સભા યોજાઈ હતી. સ્વામીશ્રી સાંજે ૭:૧૦ વાગે સભામાં પધાર્યા ત્યારે સ્તંભસમાન શિસ્તબદ્ધ કાર્યકરોથી સભાગૃહ છલકાતો હતો.

વિવેકમૂર્તિદાસ સ્વામીએ આ સૌ કાર્યકરો વતી રજૂઆત કરી: ‘આ બધા સત્સંગના મોભ જેવા છે. સત્સંગનો ભાર સહે, ખીલા પણ સહે, ખૂબ સેવા - સમર્પણ કરે છે. પરંતુ આપના મતે સેવા કરવાની આદર્શ રીત કઈ? તે આજે આપ શીખવો જેથી સેવાની સાચી ફળશ્રુતિ મેળવી શકીએ.’

સ્વામીશ્રી માર્ગદર્શન આપતાં બોલ્યા: ‘સેવા-પ્રવૃત્તિ તો કરવી જ પડશે. કરતાં આવડે તો ગમે તેટલી પ્રવૃત્તિ હોય તો પણ શાંતિ રહે. શાસ્ત્રીજી મહારાજ બધું કરી શકે પણ એમણે આપણને સેવા આપી છે. ‘સ્વામી બધું જાણે છે, બધું કરી શકે છે’ એ મનમાં રાખો. સેવા આપે છે તે સ્વભાવ કાઢવા, ઘડતર કરવા. કોઈ વિના અટકી રહેતું નથી. શાસ્ત્રીજી મહારાજના વખતથી સત્સંગનું કાર્ય વધતું જાય છે. તેમાં ઉત્સાહથી સેવા કરવી. રિસાવું નહીં, ઠરડાવું નહીં, મરડાવું નહીં, મોટાં ભાગ્ય માનીને સેવા કરવી. ભગવાન ને સંત અનંતકોટિ બ્રહ્માંડ બનાવે છે. એક મંદિરમાં શું? પણ આપણને સેવા આપે છે. એમાં ભક્તિભાવ વધે - બળ આવે. એ બધું કરી શકે ને કર્યું છે. શાસ્ત્રીજી મહારાજે કહ્યું: ‘મારું કાર્ય ચાલુ રહેશે.’ તમે જોડાઓ કે ન જોડાઓ, નહીં જોડાઓ તો તમે રહી જશો. પોતાનું મોટું ભાગ્ય માનીને પોતાના જીવના કલ્યાણ માટે સેવા કરવી. બહારની ટ્રેનિંગ માટે હજારો રૂપિયા આપીને જાય. તો આપણે આ સ્વભાવ ટાળવાની ટ્રેનિંગ છે, ઘડતરની ટ્રેનિંગ, એની કિંમત કેટલી આપવી પડે? પણ મફત છે. માટે કિંમત નથી. અને શું કિંમત આપશો? સ્વભાવ છોડવાની. બીજે તો સ્વભાવ શું છે તે કોઈ સમજતું જ નથી. અહીં બહુ મોટો લાભ આપે છે. આ સેવા મહારાજે જ આપી છે - ઘડતર કરવા, સ્વભાવ ટાળવા, તે દૃઢ વિશ્વાસ રાખવો તો કામ થઈ જાય.’

સૌ કાર્યકરોને ચરણસ્પર્શનું અલભ્ય સુખ આપી સ્વામીશ્રીએ સૌને દુર્લભ આધ્યાત્મિક ભાથું બાંધી દીધું.

(પૂજ્ય બ્રહ્મવત્સલદાસ સ્વામી લિખિત અહેવાલમાંથી સંકલિત...)

■ એટલાન્ટા મંદિર દશાબ્દી મહોત્સવ

એટલાન્ટા એટલે અમેરિકાના જ્યોર્જિયા રાજ્યની રાજધાની અને વિશ્વનું એક પ્રસિદ્ધ મહાનગર.

આ મહાનગરના ઉપનગર લિલબર્ન ખાતે બ્રહ્મસ્વરૂપ પ્રમુખસ્વામી મહારાજે પ્રચંડ પુરુષાર્થ કરીને અદ્ભુત

કલામંડિત બી.એ.પી.એસ. સ્વામિનારાયણ મંદિર રચ્યું છે. સન ૨૦૦૭માં તેઓએ પશ્ચિમ વિશ્વના આ સૌથી મોટા હિંદુ મંદિરની પ્રાણપ્રતિષ્ઠા કરી હતી. સન ૨૦૧૭માં આ મંદિરને દસ વર્ષ પૂર્ણ થતાં હોઈ, પ્રગટ ગુરુહરિ મહંત સ્વામી મહારાજના સાંનિધ્યમાં, તા. ૧-૭-૨૦૧૭ના રોજ તેનો દશાબ્દી મહોત્સવ ભવ્યતાથી ઊજવાયો હતો.

ભવ્ય મંદિરના પ્રાંગણમાં હજારોની ભક્તમેદની વચ્ચે સંધ્યા સમયે ઊજવાયેલા આ વિશિષ્ટ ઉત્સવમાં અમેરિકાના દક્ષિણ-પૂર્વ વિસ્તારના પ્રસિદ્ધ મહાનુભાવો પણ ઉપસ્થિત રહ્યા હતા.

આજના ઉત્સવનો કેન્દ્રીય વિષય હતો – ‘મંદિર’.

છેલ્લાં દસ વર્ષથી બ્રહ્મસ્વરૂપ પ્રમુખસ્વામી મહારાજની પ્રેરણાથી આ મંદિરનાં દિવ્ય આંદોલનોએ અસંખ્ય લોકોને આધ્યાત્મિક, નૈતિક, સામાજિક, પારિવારિક, રાષ્ટ્રીય મૂલ્યોનાં અમૃત પાયાં છે. આ મંદિરગાથાને સંવાદના રૂપમાં ગૂંથી લેતા ‘MANDIR’ શબ્દના પ્રત્યેક અક્ષરમાંથી એક નવો આયામ રજૂ થતો હતો. મંદિરનો ઇતિહાસ અને વ્યક્તિ તથા સમાજ પર મંદિરનો પ્રભાવ ખૂબ સુંદરતાથી તેમાં વણી લેવામાં આવ્યા હતા. પ્રવચનો, અભિપ્રાયો, વીડિયોદર્શન, ભક્તિનૃત્યો વગેરેના માધ્યમથી પ્રમુખસ્વામી મહારાજના મંદિર સાથેના પ્રસંગોની અદ્ભુત રજૂઆતોથી સ્વામીશ્રી સહિત સૌ ખૂબ પ્રભાવિત થયા હતા.

આ પ્રસંગે જ્યોર્જિયા રાજ્યના સેક્રેટરી શ્રી બ્રાયન કેમ્પ, એટલાન્ટાના લિલબર્ન ઉપનગરના મેયર શ્રી જહોની કાર્સ્ટ તેમજ ભારતીય કોન્સ્યુલેટ જનરલ શ્રી નગેશ સિંઘ વગેરે મહાનુભાવોએ સંબોધન કરીને બ્રહ્મસ્વરૂપ પ્રમુખસ્વામી મહારાજના દિવ્ય પ્રદાન સમા આ મંદિરને તથા પરમ પૂજ્ય સ્વામીશ્રીને બિરદાવ્યા. અમેરિકાના જ્યોર્જિયા રાજ્યના સેક્રેટરી શ્રી બ્રાયન કેમ્પે પરમ પૂજ્ય સ્વામીશ્રીને રાજ્ય વતી માનદ નાગરિકત્વ અર્પણ કરીને તેઓનું બહુમાન કર્યું. પરમ પૂજ્ય સ્વામીશ્રીને શહેરની ચાવી (‘કી ટુ ધ સિટી’) અર્પણ કરીને તેઓનું બહુમાન કરતાં મેયર શ્રી જહોની કાર્સ્ટે આજની તારીખને ‘મહંત સ્વામી મહારાજ દિન’ તરીકે જાહેર કર્યો.

આ પ્રસંગે ઉપસ્થિત અન્ય અનેક મહાનુભાવોને પણ સ્વામીશ્રીએ આશીર્વાદ આપ્યા.

મંદિરના પ્રેરણાદાતા પ્રમુખસ્વામી મહારાજના પ્રગટ સ્વરૂપ મહંત સ્વામી મહારાજને સૌએ ભક્તિભાવપૂર્ણ બનાવેલા વિવિધ કલાત્મક હારતોરાથી વધાવ્યા. હારતોરા બાદ સ્વામીશ્રીએ આશીર્વાદ વરસાવતાં જણાવ્યું: ‘પ્રમુખસ્વામી મહારાજે ખૂબ સુંદર મંદિર ભેટ આપ્યું છે. અને એમણે પશ્ચિમ દિશામાં મુખ કરવાનું કહ્યું તે એકદમ યથાર્થ છે. દસ વર્ષ સહેજે વીતી ગયાં એમાં ઘણી બધી પ્રવૃત્તિઓ થઈ - સામાજિક, તબીબી. અહીં આવતા દરેક લોકોને સમાસ થયો છે. દસ વર્ષ થયાં તેમાં મૂળ તો સત્સંગનો વિકાસ થયો. મંદિરનો હેતુ ભગવાનમાં શ્રદ્ધા વધે, વિશ્વાસ આવે તે છે. જે ભગવાનને ને સંતને પામવા હતા, તે આપણને પ્રત્યક્ષ મળ્યા છે. આ બહુ મોટી વાત છે. બાકી ગમે એટલી સાધના કરીએ, તપ કરીએ, સુકાઈ જઈએ પણ ભગવાનની પ્રાપ્તિ માટે તે કાંઈ કામમાં નથી આવતું. કલ્પનામાં ન આવે તેવી બહુ મોટી વાત થઈ ગઈ. ‘કોણ જાણે આ કેમ થયું, આવ્યું અણચિંતવ્યું સુખ...’ આપણને મોટો લાભ થયો છે.

મહારાજ-સ્વામી પૃથ્વી પર પધાર્યા. પશ્ચિમ બાજુ દૃષ્ટિ કરી. પ્રમુખસ્વામી મહારાજ અહીં પધાર્યા. આ વાતની પ્રતીતિ આવે એનાથી અંતર ખીલે. જેને પ્રતીતિ આવી તે બ્રહ્મવિદ્યાનો પાર પામી ગયા. મહારાજ પોતે મનુષ્ય જેવા થયા. ૫૦૦ પરમહંસો અને ૨૦ લાખ સત્સંગીઓને મહારાજની પ્રતીતિ આવી, જે મહારાજનું ભજન કરતા. મહારાજે લાભ આપ્યો. એ લાભ ચાલુ જ છે. એટલે આપણને ખૂબ આનંદ છે.

દસ વર્ષની ફળશ્રુતિ આ છે - સત્સંગ થયો તે. જેને સત્સંગ નથી એવા બીજા બધા સુખી દેખાય, પણ ખરેખર સુખી નથી. તનથી કદાચ હોય પણ મનથી તો કોઈ સુખી નથી. અને સત્સંગી બહારથી દુઃખી દેખાય પણ તે ખરેખર દુઃખી નથી. માટે ખૂબ બળમાં રહેવું, હિંમત રાખવી. આ લોકનાં સુખ-દુઃખ બાજુમાં મૂકી સત્સંગપ્રધાન રહેવું.’

આશિષ-વચનો બાદ બાળ-યુવાવૃંદે બ્રહ્મવત્સલદાસ સ્વામી લિખિત દશાબ્દી ગીત ‘વંદે મંદિરમ્, જયતુ મંદિરમ્..’ દ્વારા દશાબ્દી મહોત્સવને ઉમંગભેર વધાવ્યો. અંતમાં સૌએ ઠાકોરજીની સમૂહ આરતી ઉતારી. એટલાન્ટા મંદિર દશાબ્દી મહોત્સવનો જયજયકાર કરતાં આજના ઉત્સવની સુવર્ણ-સ્મૃતિઓ અંતરમાં કંડારી સૌએ વિદાય લીધી.

■ દીક્ષા ઉત્સવ

તા. ૨-૭-૨૦૧૭નો દિન ‘દીક્ષા દિન’ તરીકે ઊજવાયો હતો. આજે બે સાધકો સ્વામીશ્રીના હસ્તે પાર્ષદી દીક્ષા

ગ્રહણ કરવાના હતા. આ પ્રસંગે વહેલી સવારે દીક્ષાનો પૂર્વવિધિ સંપન્ન થઈ ચૂક્યો હતો. ત્યારબાદ યોજાયેલા મુખ્ય વિધિમાં સ્વામીશ્રી જોડાયા. જે અંતર્ગત ક્રમશઃ રશ્મિભાઈ સાધક અને વ્રજેશભાઈ સાધક સ્વામીશ્રી પાસે આવ્યા. સ્વામીશ્રીએ તેઓને નૂતન કંઠી, ગાતરિયું અને પાઘ ધારણ કરાવ્યાં, અર્યા કરી અને દીક્ષામંત્ર આપી રશ્મિભાઈનું નામ સુશીલ ભગત અને વ્રજેશભાઈનું નામ વિનમ્ર ભગત રાખ્યું. આ બંને દીક્ષાર્થીઓ તેઓનાં માતા-પિતાના એકના એક પુત્ર હતા. સૌએ બંને દીક્ષાર્થીઓ અને તેઓનાં માતાપિતાને તાળીઓના ગડગડાટથી વધાવ્યાં.

આ પ્રસંગે આશીર્વાદ અર્પતાં સ્વામીશ્રી બોલ્યા: “આ બે પાર્ષદો થયા, તેમનાં મા-બાપને ખૂબ ધન્યવાદ છે. યુવકોએ પણ ‘આજ્ઞા પળાય, મનધાર્યું કરવું નથી, આપને રાજી કરવા છે...’ એવું જ માગ્યું છે. ખરેખરા સાધુ થશે. બંને એકના એક છે. બસ, ભગવાન! ઉત્તમદાન કહે છે ને!” શોભિત-સ્વરૂપદાસ સ્વામીએ ‘હાલો જીવાનડા હરિવર વરવા...’ કીર્તન ગાયું. નવદીક્ષિત પાર્ષદો અને સંતોએ ગુરુહરિ સમક્ષ મુજરા કરી અંતરનો આનંદ વ્યક્ત કર્યો.

આજની સંધ્યા સભામાં પધારેલા જ્યોર્જિયા રાજ્યના લેફ્ટનન્ટ ગવર્નર શ્રી કેસી કેગલે સ્વામીશ્રીનો આભાર માનતાં કહ્યું, ‘મહંત સ્વામી મહારાજ અતિ અતિ વિશાળ હૃદયની વ્યક્તિ છે. એવી વ્યક્તિ જે આપણી દુનિયા માટે, આપણા દેશ માટે, અને પ્રત્યેક વ્યક્તિ માટે હૃદયપૂર્વક કાળજી રાખે છે. સંવાદિતા, પ્રેમ, સેવા અને સંપ તેમનાં જીવનકાર્ય છે. હું તેઓને સાચા દિલથી બિરદાવું છું અને વખાણું છું.’

■ પ્રતીક ગુરુપૂર્ણિમા

તા. ૬-૭-૨૦૧૭ના રોજ એટલાન્ટા ખાતે પ્રગટ ગુરુહરિ મહંત સ્વામી મહારાજના સાંનિધ્યમાં પ્રતીક ગુરુપૂર્ણિમા ઉત્સવ ભક્તિભાવપૂર્વક ઊજવાયો હતો. પ્રતીક સભામાં આત્મસ્વરૂપદાસ સ્વામીએ કથાલાભ આપ્યો. નારાયણમુનિદાસ સ્વામીએ સભાના કાર્યક્રમનો દોર હાથમાં લેતાં સ્વામીશ્રીને પૂછ્યું: ‘આજનો દિવસ પ્રતીક ગુરુપૂર્ણિમા દિન છે. આપે પ્રમુખસ્વામી મહારાજ માટે ‘જેવા મેં નીરખ્યા ભાગ-૪’ પુસ્તક લખ્યું છે. આખું પુસ્તક ભરીને આપે સ્મૃતિઓ લખી છે તો આપને કેવી રીતે ગુરુની સ્મૃતિઓ લખવાનો મહિમા રહ્યો?’ સ્વામીશ્રી કહે: “પ્રમુખસ્વામી મહારાજે જે કંઈ કર્યું છે એને લઈને આજે આટલા બધા સત્સંગી થયા છે. પ્રમુખસ્વામી મહારાજે માતા તરીકે, પિતા તરીકે, પુત્ર તરીકે બધાને સાચવી સુખ આપ્યું છે. એમણે સાચા ભાવથી કર્યું છે, જીવનની પ્રત્યેક પળે. મેં તેમના જીવનમાં આ જોયું છે અને શીખવા મળ્યું છે કે જે કંઈ કરે છે તે સાચું છે. બીજા બધાને કરવું પડે, પણ પ્રમુખસ્વામી મહારાજે સાચા ભાવથી, સચ્ચાઈથી કર્યું છે.’ આ એમના જીવનમાં અનુભવાયું એટલે થાય કે એમના માટે બધું કરી છૂટીએ.”

‘યોગીબાપા અને પ્રમુખસ્વામી મહારાજમાં તમે એવું શું જોયું કે જેનાથી તમે એમનામાં અનન્યભાવથી જોડાઈ ગયા?’ સ્વામીશ્રી કહે, “યોગીબાપામાં દંભ નહોતો. એ જ નિર્દોષપણું પ્રમુખસ્વામી મહારાજના જીવનમાં જોવા મળ્યું. દંભ કરવો ગમે જ નહીં. નિર્દોષપણું નહોતું એમાં બધું આવી ગયું. યોગીબાપા અને પ્રમુખસ્વામી મહારાજમાં નિર્દોષપણાના ગુણનું સામ્ય જોયું.”

આજના પ્રતીક ગુરુપૂર્ણિમાનો સંદેશ આપતાં સ્વામીશ્રી કહે, “યોગીબાપાએ કહ્યું, ‘સત્પુરુષમાં નિર્દોષબુદ્ધિ રાખવી એ જ સાચું ગુરુપૂજન.’ અક્ષરધામમાં જે સ્વરૂપ છે તે જ મને અહીં મળ્યું છે. એમાં કોઈ દોષ ન પરઠવો. ભેગા રહીને મહિમા સમજવો બહુ કઠણ છે, પણ નિર્દોષબુદ્ધિ થઈ જાય તો કોઈ પ્રશ્ન જ ન થાય. એટલે આપણે નિર્દોષબુદ્ધિ રાખવી.”

આ અવસરે સાઉથ ઈસ્ટ રિજિયનના કિશોરો-યુવકોએ ‘આયો રે આયો રે સુવર્ણ અવસર આયો રે, પ્રમુખસ્વામીનો સુવર્ણ અવસર આવ્યો આજ રે...’ ગીત પર ભક્તિનૃત્ય કરી ગુરુહરિને ઉમંગભરે વધાવ્યા. ભક્તિનૃત્ય બાદ સ્વામીશ્રીએ શ્રીજીમહારાજનાં વિશાળ ચરણારવિંદ અને પ્રમુખસ્વામી મહારાજની છબીને ચંદનનો ચાંદલો કરીને પુષ્પહાર અર્પણ કર્યો. પ્રાર્થના-સ્તુતિ સાથે ગુરુપૂજન કરી, મંત્રપુષ્પાંજલિ અર્પણ કરી. સૌ સંતો-હરિભક્તો વતી યજ્ઞવલ્લભદાસ સ્વામીએ સ્વામીશ્રીને ચંદનનો ચાંદલો-અર્યા કરી ગુરુપૂજન કર્યું. એટલાન્ટા મંદિરના કોઠારી શાંતમૂર્તિદાસ સ્વામીએ પુષ્પહાર અર્પણ કરી ગુરુહરિને વધાવતાં આભારદર્શન કર્યું.

એટલાન્ટા ખાતેના સત્તર દિવસના રોકાણ દરમ્યાન પરમ પૂજ્ય સ્વામીશ્રીએ દર્શન-આશીર્વાદનો અલભ્ય લાભ આપીને આબાલ-વૃદ્ધ સૌને ચિરંતન સ્મૃતિઓથી છલકાવી દીધા હતા. ♦

‘આ મંદિર સમગ્ર રાજ્યનું ગૌરવ છે. હું મારી જાતને ભાગ્યશાળી માનું છું કે પરમ પૂજ્ય મહંત સ્વામી મહારાજ સાથે મારી મુલાકાત થઈ. આ મંદિર માત્ર દસ વર્ષના ટૂંકા ગાળામાં ૨૦ લાખથી વધારે લોકોના જીવનને સ્પર્શ્યું છે. એ ખરેખર આપણા રાજ્યના એક શિરોમણિ રત્ન સમાન છે. આ સમયે હું પરમ પૂજ્ય સ્વામીશ્રીને જ્યોર્જિયા રાજ્યના માનદ નાગરિક તરીકે જાહેર કરું છું અને જણાવું છું કે આ અમારા મહાન રાજ્યના દરવાજા આપશ્રી માટે હંમેશાં ખુલ્લા રહેશે.’

– શ્રી બ્રાયન કેમ્પ

સેક્રેટરી, જ્યોર્જિયા રાજ્ય, યુ.એસ.એ.

‘છેલ્લા એક દાયકાથી આ મંદિર અધ્યાત્મ અને સેવાના સુમેળનું કેન્દ્ર બન્યું છે. આ મંદિરમાં જે કાંઈ સેવાપ્રવૃત્તિઓ ચાલે છે તે માટે હું આપ સૌનો આભારી છું. આ મંદિરમાં આધ્યાત્મિક હૃદયની વાત થાય છે જે આપણી બુદ્ધિ અને શક્તિથી પર છે. આ મંદિર છેલ્લા દાયકામાં સમગ્ર અમેરિકાના હજારો મુલાકાતીઓ માટે શિક્ષણ અને ભારતીય સંસ્કૃતિ, વારસો, સ્થાપત્ય, હિંદુ ધર્મ અને રીત-રિવાજોનું કેન્દ્ર બન્યું છે.’ તેઓએ મહંત સ્વામી મહારાજને ‘કી ટુ ધ સિટી’ અર્પણ કરી હતી અને ૧ જુલાઈ ૨૦૧૭ના દિવસને લિલબર્ન શહેર માટે ‘મહંત સ્વામી મહારાજ ડે’ ઘોષિત કર્યો હતો.

– શ્રી જહોની કાઈસ્ટ

મેયર, એટલાન્ટા (લિલબર્ન ઉપનગર)

નિબંધ-૨ :

આફ્રિકા ખંડમાં ખીલ્યું આધ્યાત્મિક પ્રભાત

Spiritual dawn rises in the continent of Africa

આફ્રિકા ખંડમાં ખીલ્યું આધ્યાત્મિક પ્રભાત...

અનંત જીવોનાં કલ્યાણનો સંકલ્પ લઈને ઉત્તર પ્રદેશમાં અવતરેલા ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે બાલ્યકાળમાં જ પશ્ચિમ તરફ દૃષ્ટિ કરીને પશ્ચિમમાં પોતાના દિવ્ય અવતાર કાર્યનો સંકેત આપ્યો હતો. એમની એ દૃષ્ટિ પશ્ચિમમાં માત્ર ગુજરાત સુધી જ સીમિત ન રહી. એ દૃષ્ટિનું કિરણ પશ્ચિમમાં આફ્રિકા ખંડ, યુરોપ અને છેક અમેરિકા સુધી લંબાયું.

પશ્ચિમમાં એ દિવ્ય દૃષ્ટિના પ્રતાપે વિદેશમાં સૌ પ્રથમ આફ્રિકા ખંડમાં સ્વામિનારાયણીય સત્સંગનું બીજ રોપાયું. વીસમી સદીના આરંભે ભારતમાંથી કેટલાક કચ્છી સત્સંગી બંધુઓ, વેપાર-ધંધાના હેતુ સાથે પૂર્વ આફ્રિકા ગયા હતા. આફ્રિકા ખંડની વિષમતાઓ વચ્ચે પણ આ સ્વામિનારાયણીય સપૂતોએ પોતાના સંસ્કાર જાળવી રાખ્યા. તેમણે પોતાનાં નિત્ય પૂજાપાઠ કે નિયમધર્મને આંચ આવવા ન દીધી. આ અરસામાં, સૌરાષ્ટ્રના લોહાણા ભક્તો અને ચરોતરના પાટીદારો પણ આફ્રિકા ધંધા-વેપાર અર્થે પહોંચ્યા. એ જ સમય દરમિયાન બ્રહ્મસ્વરૂપ શાસ્ત્રીજી મહારાજના આશીર્વાદ અને સત્સંગનાં અજવાળાં લઈને ગાના(જિ. ખેડા)ના ભક્તરાજ હરમાનભાઈ મકનદાસ પટેલ પૂર્વ આફ્રિકા પહોંચ્યા. સન ૧૯૨૭માં તેઓ આફ્રિકાથી ભારતમાં આવ્યા ત્યારે બોયાસણમાં મોટા પુરુષોત્તમદાસ સ્વામીનાં દર્શન કર્યાં. પુરુષોત્તમદાસ સ્વામીના યોગથી તેમને બ્રહ્મસ્વરૂપ શાસ્ત્રીજી મહારાજ(સ્વામીશ્રી યજ્ઞપુરુષદાસજી)નો વિશેષ મહિમા સમજાયો. આફ્રિકા જતા હરમાનભાઈને પુરુષોત્તમ સ્વામીએ શ્રી અક્ષરપુરુષોત્તમ મહારાજની પાંચ મૂર્તિઓ પૂજા માટે આપી ત્યારે હરમાનભાઈએ કહ્યું: ‘મારે તો મારા માટે એક જ મૂર્તિ જોઈએ. પાંચને મારે શું કરવી છે?’ બ્રહ્મસ્વરૂપ શાસ્ત્રીજી મહારાજના દિવ્ય સત્સંગને ભાખતાં પુરુષોત્તમ સ્વામીએ કહ્યું: ‘પાંચેય કામમાં આવી જશે. સત્સંગનો વિસ્તાર ઘણો થશે.’

એ આશીર્વાદ સાથે હરમાનભાઈ આફ્રિકા આવ્યા અને જાણે પાંચેય મૂર્તિઓના બળે આફ્રિકામાં સત્સંગના વિસ્તારનું બીજ રોપાયું. ધીમે ધીમે સત્સંગ જામવા લાગ્યો. નૈરોબીમાં થોડા થોડા પણ હરિભક્તો પરસ્પર સત્સંગ-સેતુથી આકર્ષાવા લાગ્યા. સન ૧૯૨૮માં નૈરોબીમાં કચ્છી બંધુઓએ સત્સંગિજીવનનું પારાયણ કરાવ્યું ત્યારે શહેરમાં ભવ્ય શોભાયાત્રા નીકળી, જેમાં ઠેર ઠેરથી સૌ ઊમટ્યા, ૧૨૦૦ જેટલા હરિભક્તો જોડાયા. સૌને હવે એક નાના મંદિરની જરૂરત જણાઈ. પરંતુ મંદિર થાય તેવા સંજોગો ન હતા. તેથી નૈરોબીમાં કેનાલ રોડ પર આવેલી મેસર્સ કરસન મૂળજીની કંપનીમાં એક ઓરડો રાખી ત્યાં ભગવાન સ્વામિનારાયણની મૂર્તિ પધરાવી. સૌ માટે આ નાનું સરખું સ્થાન મહદ્ પ્રેરણાનું ઉદ્ગમબિંદુ બની ગયું. સૌ નિત્ય સાયંકાળે દર્શને જવા લાગ્યા. ધીમે ધીમે ભાદરણના મણિભાઈ ઉમેદભાઈ પટેલ અને ત્રિભોવનદાસ મૂળજીભાઈ પટેલ, તારાપુરના મણિભાઈ પુરુષોત્તમદાસ અમીન અને મણિભાઈ આશાભાઈ પટેલ વગેરે શુદ્ધ ઉપાસનાના આશિકો પણ આ પ્રવૃત્તિમાં ભળ્યા. સૌને હવે એક આયોજનબદ્ધ સંગઠનની જરૂરિયાત લાગી અને એમાંથી જન્મ થયો - ‘પૂર્વ આફ્રિકા સત્સંગ મંડળ’નો. જેના સ્થાપક પ્રમુખ તરીકે નિયુક્ત થયા શ્રી મણિભાઈ આશાભાઈ પટેલ (સોજીત્રા).

ધીમે ધીમે સ્વામિનારાયણીય સત્સંગની જમાવટ થઈ રહી હતી. એ જ અરસામાં સન ૧૯૨૮માં હરમાનભાઈને રેલવેની નોકરીના નિમિત્તે કિબ્વેજીમાં જવાનું થયું. તેમના યોગથી કિબ્વેજીમાં રેલવેમાં સ્ટેશન માસ્તર તરીકે ફરજ બજાવતા વસોના પરમ ભક્તરાજ શ્રી મગનભાઈ મોતીભાઈ પટેલના પૂર્વના સંસ્કાર ઉદય થયા. મગનભાઈને સત્સંગની

ચોટ લાગી. વ્યસનો અને નાસ્તિકતા સાપની કાંચળીની જેમ ખરી પડ્યાં. હરમાનભાઈ પાસેથી શ્રીહરિનાં ‘વચનામૃતો’ સાંભળતાં અંતરનાં પટ ખૂલવા લાગ્યાં. સન ૧૯૩૨માં કિબ્બેજીમાં સાંજે હરમાનભાઈ, આત્માસિંહ, હજારીસિંહ વગેરે વોલીબોલની રમત રમીને બેઠા હતા ત્યારે મગનભાઈએ પ્રસ્તાવ મૂક્યો: ‘બીજા બધા ધર્મના અનુયાયીઓ સાંજે પોતપોતાના ઇષ્ટદેવની પ્રાર્થના કરે છે, તો આપણે પણ આપણા ઇષ્ટદેવને સંભારવા જોઈએ.’ અને આ સૂચનમાંથી નિત્ય સાયંપ્રાર્થના અને નિત્ય સાયંસભા શરૂ થયાં. આ એક નાની પણ મહત્વની શરૂઆત હતી.

બીજા ૪ વર્ષે, સન ૧૯૩૨માં હરમાનભાઈને દેશમાં આવવાનું થયું. શાસ્ત્રીજી મહારાજ પ્રત્યેના અનન્ય અનુરાગથી તેઓ તેમના સમાગમ માટે ૪ ખાસ આવ્યા હતા. અક્ષરપુરુષોત્તમ ઉપાસના માટે સમર્પિત અને પ્રખર પ્રચારક નિર્ગુણદાસ સ્વામી તેમને છેક મુંબઈ લેવા ગયા. નિર્ગુણ સ્વામીની વાતોની એમના દિલમાં અનેરી ચોટ લાગી. ત્યાંથી સીધા ૪ નગાસરમાં શાસ્ત્રીજી મહારાજના સમાગમ માટે દોડી આવ્યા. શાસ્ત્રીજી મહારાજની દિવ્ય પ્રતિભા, અનન્ય ઉપાસક સંતો-ભક્તોનો ઉત્સાહ અને સત્સંગની લીલી છમ્મ વાડી જોઈને હરમાનભાઈને થયું કે આ સત્સંગ છોડીને માત્ર-લૌકિક કમાણી કરવા પરદેશ જવું યોગ્ય નથી. તેમના મનમાં અનેક સંકલ્પો ઊઠવા લાગ્યા.

અહીંથી શાસ્ત્રીજી મહારાજ રાજપુર પધાર્યા. હરમાનભાઈ સ્વામીશ્રીના પ્રવાહમાં તણાઈને અહીં પણ આવ્યા. અહીં તેમણે સ્વામીશ્રીને આફ્રિકાનાં વર્તમાન સુણાવ્યાં. નિરાશાપૂર્વક તેમણે કહ્યું: ‘સ્વામી! હવે આફ્રિકા જવાની ઈચ્છા થતી નથી. આફ્રિકામાં બિલકુલ સત્સંગ નથી. કોઈ ભજન કરવા તૈયાર નથી.’

શાસ્ત્રીજી મહારાજ તેમના મસ્તકે અભયવર સ્થાપી બળ સીંચતાં આશીર્વાદ આપ્યા: ‘જાઓ, ત્યાં પ્રયત્ન કરજો. સત્સંગ વધશે, મહારાજનો વર છે. સત્સંગ તમારા દ્વારા ઘણો વધશે.’

આ શબ્દોમાં સંજીવનીની શક્તિ હતી. આ અભય વરદાનથી હરમાનભાઈનો ઉત્સાહ અનેકગણો થયો. આફ્રિકામાં સત્સંગ પ્રચારના કાર્યને આગળ ધપાવવા તેમની ધગશ અનેકગણી થઈ ગઈ. એમાંય આફ્રિકાના સત્સંગને વિસ્તારવામાં નિર્ગુણદાસ સ્વામીનો ઉત્સાહ ભળ્યો. એમનો ઉત્સાહ તો ગંગાના પ્રચંડ પ્રવાહ સમો હતો. શાસ્ત્રીજી મહારાજની પ્રેરણાથી નિર્ગુણદાસ સ્વામીએ હરમાનભાઈ અને સમગ્ર આફ્રિકાના સત્સંગ મંડળને થોકબંધ પત્રોના સતત પ્રવાહથી નિરંતર પોષણ આપ્યું. નિર્ગુણદાસ સ્વામીના પત્રો પાંચ-પચ્ચીસ પાનાંના નહીં, પરંતુ સેંકડો પાનાંના પત્રો, હારમાળા રૂપે આફ્રિકા પહોંચતા. શુદ્ધ ઉપાસના, ભક્તિ અને મહિમાથી તરબતર એ પત્રો સૌ ઉત્સાહથી વાંચતા અને શબ્દે શબ્દે સૌ ઝૂમી ઊઠતા. વળી, શાસ્ત્રીજી મહારાજ અને યોગીજી મહારાજના પત્રો તો જાણે સંજીવની બનીને સૌમાં દિવ્ય ચેતનાનો સંચાર કરતા હતા.

શાસ્ત્રીજી મહારાજના શબ્દો ધીમે ધીમે સાકાર થવા લાગ્યા. મુક્તરાજ મગનભાઈ અને હરમાનભાઈના યોગે અને દેશમાંથી આવતા પૂર્વોક્ત પત્રોના પ્રવાહથી અનેરી નિષ્ઠાથી થનગનવા લાગ્યા હતા. શુદ્ધ નિષ્ઠા અને મહિમાની તેમજ શાસ્ત્રીજી મહારાજ પ્રત્યેના અનુરાગની તેમના હૈયે ભરતી ચઢી હતી. તેમણે હવે સત્સંગ સેવામાં જાતને હોમી દીધી. દિવસ-રાત સત્સંગ કરવો અને કરાવવો એ જ એમનું જીવનલક્ષ્ય હતું. તેમણે સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના અનુયાયીઓની આફ્રિકામાં શોધ આદરી. ચરોતરના ઘણા પાટીદારો રેલવેમાં નોકરી કરતા હતા. રેલવે સ્ટાફ અને ટેલિગ્રાફની મદદથી તેઓ સૌને સત્સંગ સમાચાર તેમજ દેશથી આવતા શાસ્ત્રીજી મહારાજના આશીર્વાદપત્રો અને નિર્ગુણ સ્વામીના જ્ઞાનપત્રો પહોંચાડવા લાગ્યા. રેલવેના કર્મચારીઓ, અરે! સ્ટેશન છોડવા વ્હીસલ મારતી ટ્રેનના ગાર્ડને પણ તેઓ દિવ્ય ઉપાસનાનો સંદેશ સુણાવતા રહ્યા. મગનભાઈની જ્યાં જ્યાં બદલી થઈ, ત્યાં ત્યાં સત્સંગ પ્રવૃત્તિની ચિનગારી ચંપાવા લાગી. મોમ્બાસા, નૈરોબી, ટરોરો, જંજા, એલ્ડોરેટ, મકીન્ડુ, ગીલગીલ, કિસુમુ, નમાસાગલી વગેરે સ્થળોએ સત્સંગ મંડળો સ્થપાયાં અને સત્સંગસુખમાં સૌ હિલોળા લેવા લાગ્યા.

એ અરસામાં ભાદરણના મણિભાઈ ઉમેદભાઈ પટેલને પણ સત્સંગનો યોગ થયો. એમનો અનેરો ઉત્સાહ હતો. તેમણે મકીન્ડુમાં સમૈયો ગોઠવ્યો. આ સમૈયો આફ્રિકામાં શ્રી અક્ષરપુરુષોત્તમ સત્સંગ મંડળ માટે શુભ શરૂઆત સમો બની રહ્યો. ત્યારપછી તો સીમ્બા, આથીરિવર, કિજાબે, નકુરુ, મયાકોશ, મોમ્બાસા, નૈરોબી વગેરે સ્થળોએ સમૈયાના પડઘમો ગુંજવા લાગ્યા અને શુદ્ધ, સર્વોપરી અક્ષરપુરુષોત્તમ ઉપાસનાના જય જયકાર ઊઠવા લાગ્યા. ધીમે ધીમે આ કાર્યમાં ગાનાવાળા ભક્તરાજ પુરુષોત્તમદાસ મકનભાઈ પટેલ, ધર્મજના ભક્તરાજ અંબાલાલ પુરુષોત્તમદાસ પટેલ,

ભાદરણના ભક્તરાજ ત્રિભોવનદાસ મૂળજીભાઈ પટેલ જેવા ઉચ્ચકોટિના મહાન હરિભક્તો સત્સંગના પ્રચાર માટે પોતાનું અમૂલ્ય પ્રદાન આપવા લાગ્યા. શાસ્ત્રીજી મહારાજના આશીર્વાદના પ્રતાપે ઠેર ઠેર એવાં સત્સંગ-રત્નો પાકવાં લાગ્યાં. પરિણામે સત્સંગ વધુ ને વધુ વિકસતો ગયો. સમૈયાઓમાં મગનભાઈની વાતોનો પ્રવાહ ચાલે. પ્રેમલક્ષણા ભક્તિમાં તણાતા મગનભાઈ વાતોના પ્રવાહમાં એવા ખોવાઈ જાય કે મહિમાની વાતો કરતાં ક્યાં આખી રાત સરી જાય તેનું અનુસંધાન ન રહે. બ્રહ્મરસની ઝડીઓ વચ્ચે એમની વાતો સાંભળતાં જાણે સમય થંભી જતો હોય તેવું અનુભવાતું. મગનભાઈના અવિરત પ્રયત્નોએ અને ધગશે સત્સંગ પ્રચારમાં અનેરું પરિવર્તન આણ્યું હતું.

આ જ અરસામાં થિયોસોફિકલ સોસાયટીના સભ્ય અને બૌદ્ધિક અભિગમ ધરાવતા ભક્તરાજ શ્રી છોટાભાઈ ટી. પટેલને આ મહિમાની વાતોનો રંગ લાગ્યો. શાસ્ત્રીજી મહારાજના દિવ્ય વ્યક્તિત્વમાં એમના અનેક તર્ક શમી ગયા અને તેઓએ પણ શુદ્ધ ઉપાસનાના દિવ્ય કાર્યમાં પોતાની જાતને સમર્પિત કરી દીધી. એવા જ વલાસણના ગિરધરભાઈ ડી. પટેલ, રાસના ઈશ્વરભાઈ, કરમસદના જીવાભાઈ અને યુનીભાઈ નાથાભાઈ તેમજ ડાહ્યાભાઈ, રામભાઈ અને શિવાભાઈ, સુણાવના રણછોડભાઈ યુ. પટેલ, ભાદરણના યુનીભાઈ અને ચતુરભાઈ, ગાનાના પ્રભુદાસ લાલાજી, કેશવલાલ ગાર્ડ, મોતીભાઈ(મયાકોશ), મોતીલાલ દેવચંદ, ડાહ્યાભાઈ જોશી(કરમસદ), સોજિત્રાના હીમાભાઈ ઉમેદભાઈ, ગજેરાના મીઠાભાઈ છોટાભાઈ પટેલ, તારાપુરના મણિધરભાઈ અને અમુલખભાઈ બ્રહ્મભટ્ટ, ઉમરેઠના રણછોડભાઈ, મોતીભાઈ તથા છોટાભાઈ, અડાસના યુનીભાઈ લલ્લુભાઈ પટેલ, ઓડના અંબાલાલ, કચ્છી હરિભક્ત મૂળજીભાઈ કરસનજી, શેઠ લાલજી મકનજી, નરસિંહભાઈ, ઈશ્વરભાઈ માસ્તર, મોતીભાઈ ઝવેરભાઈ, મબાલેના મૂળજીભાઈ ઈશ્વરભાઈ પટેલ તેમજ જી.કે. સ્વામી, ગોરધનભાઈ ભટ્ટેસા, ટરોરોના સી.એમ. પટેલ અને મોતીભાઈ પટેલ, પુરુષોત્તમદાસ મોરઝરિયા, કાશીભાઈ પટેલ, મણિભાઈ પટેલ (સાઈકલવાળા), મોહનલાલ દેવાણી, રામજીભાઈ મેપાભાઈ ચોટલિયા, મોહનભાઈ પોપટ, વજુભાઈ બી. પટેલ (ભાદરણ), રાવજીભાઈ સી. પટેલ (સોજિત્રા), હરમાનભાઈ પટેલ (તારાપુર), મગનભાઈ પટેલ(કિસુમુ), ચંદારાણા, મોતીલાલ ચગ, પ્રેમજીભાઈ પબારી, રવિભાઈ પંડ્યા, પલાણના અંબાલાલભાઈ તથા રાવજીભાઈ, ધર્મજના રમણભાઈ અંબાલાલ વગેરે અનેક સત્સંગરત્નો ઝળહળવાં લાગ્યાં. પૂર્વ આફ્રિકા સત્સંગ મંડળનો રંગ આવા અનેક ભક્તોના પ્રયત્નોથી બરાબર જામવા લાગ્યો હતો. સત્સંગની વિશેષ વૃદ્ધિ માટે મગનભાઈ, હરમાનભાઈ, ત્રિભોવનદાસે ગામોગામ પર્યટનો યોજવા માંડ્યાં. ઠેર ઠેર સમૈયાઓ, સંમેલનો, અધિવેશનો, પારાયણો વગેરે આયોજનોથી સૌને ખૂબ વેગ મળ્યો.

આમ, આફ્રિકાના મત્સ્યાવતારની જેમ વધતા જતા સત્સંગને હવે એક મંદિરની તાતી આવશ્યકતા જણાતી હતી. આ આવશ્યકતાની પૂર્તિ કરતું મંદિર સન ૧૯૪૫માં નૈરોબીમાં તૈયાર થયું. આ નાજુક કલાત્મક મંદિરના કલાત્મક સિંહાસનમાં, ૧૯૪૫ના ડિસેમ્બરમાં, નાતાલની રજાઓના દિવસોમાં ગગનભેદી જયનાદો વચ્ચે ભગવાન સ્વામિનારાયણ, અક્ષરબ્રહ્મ ગુણાતીતાનંદ સ્વામી અને મહામુક્ત ગોપાળાનંદ સ્વામીની ચિત્રપ્રતિમાની મૂર્તિપ્રતિષ્ઠા મુક્તરાજ મગનભાઈ પટેલના શુભ હસ્તે ભવ્યતાથી થઈ. બ્રહ્મસ્વરૂપ શાસ્ત્રીજી મહારાજે પ્રસાદીભૂત કરીને, પૂજીને મોકલેલી આ ઐતિહાસિક મૂર્તિઓનું દૈવત સૌને અનુભવાવા લાગ્યું. વિદેશમાં સ્થપાયેલું આ સર્વપ્રથમ સ્વામિનારાયણ મંદિર, વિદેશનાં વિરાટ ભાવિ સત્સંગ શિખરોના જાણે મહાશિલાન્યાસ સમું બની રહ્યું.

પૂર્વ આફ્રિકા સત્સંગ મંડળના વિરાટ ઇતિહાસનું આ માત્ર મંગલાચરણ છે. ત્યારપછી તો ઉત્તરોત્તર બ્રહ્મસ્વરૂપ શાસ્ત્રીજી મહારાજ, યોગીજી મહારાજ અને વર્તમાનકાળે પ્રેરણામૂર્તિ પ્રગટ બ્રહ્મસ્વરૂપ પ્રમુખસ્વામી મહારાજના દિવ્ય પ્રેરણા પ્રવાહથી અને પ્રચંડ પુરુષાર્થથી આફ્રિકામાં સત્સંગનાં એક પછી એક ચઢિયાતાં સોપાનો સર થવાં લાગ્યાં. સન ૧૯૫૫માં એ ધરતીને પોતાનાં ચરણોથી અંકિત કરીને યોગીજી મહારાજે ઇતિહાસનું ક્રાંતિકારક કદમ ભર્યું. મોમ્બાસા(૧૯૫૫), ટરોરો, કંપાલા, જિંજા(૧૯૫૯-૬૦), ગુલુ(૧૯૬૫) તેમજ નૈરોબી(૧૯૭૦)માં ભવ્ય મંદિરોની ભેટ તેમણે આપી. અહીંથી જ ઈંગ્લેન્ડ, અમેરિકા અને કેનેડાનાં સત્સંગ વન વવાયાં. એ સમયે સત્સંગની ચઢતી કળા ચરમ સીમાએ હતી. આફ્રિકા ખંડનાં ઊંડાં ઊંડાં અંતરિયાળ ગામોમાં વિચરતા યોગીજી મહારાજનાં ચરણોએ એ ભૂમિને તીર્થરૂપ કરી દીધી. બાળમંડળો, યુવકમંડળોની સ્થાપના કરી અને અધિવેશનો યોજાયાં.

ત્યારપછી પ્રમુખસ્વામી મહારાજે તો આફ્રિકાના સત્સંગના ઇતિહાસમાં જાણે સુવર્ણકળશ ચઢાવ્યા. એમણે કરેલી

તેર યાત્રાઓ અને તેમના પ્રયંડ પુરુષાર્થભર્યા સત્સંગ પ્રવાસોએ વિકટ સંજોગોમાં અહીં સત્સંગનો વેગ ચઢિયાતો જ બનાવ્યો રાખ્યો. ઠેર ઠેર યુવક મંડળો, બાળમંડળો, મહિલા મંડળો, સતત નૂતન મંદિરોની સ્થાપનાઓ, જીવન સમર્પિત કરનારા કોટિપતિના નવલોહિયા યુવાનો... આ બધામાં સ્વામીશ્રીનો પ્રયંડ પ્રતાપ સૌને આંજી રહ્યો છે. એમની પ્રેરણાથી, એમના માર્ગદર્શનથી, એમના જ દિવ્ય પ્રભાવથી આજે નૈરોબીમાં ભવ્યાતિભવ્ય મંદિરની - ભારતીય સંસ્કૃતિની ધજાઓ આફ્રિકા ખંડના આકાશમાં ફરફરી રહી છે. પૂર્વ આફ્રિકાના ભક્તોના અનેરા સમર્પણની ગાથાઓ આ મંદિરના પથ્થરે પથ્થરમાં ગુંજી રહી છે. પૂર્વ આફ્રિકા સત્સંગ મંડળના સૂત્રધાર ભક્તરાજ મહેન્દ્રભાઈ મીઠાભાઈ પટેલ(બેરિસ્ટર) કે અ.નિ. ભક્તરાજ મગનભાઈ પટેલ(રાજા), અ.નિ. ભક્તરાજ નાગજીભાઈ પટેલ(સીસ્વા), અ.નિ. ભક્તરાજ ભાસ્કરભાઈ પટેલ, ભક્તરાજ હર્ષદભાઈ રાણા અને શ્રી ચંદુભાઈ એસ. પટેલ તેમજ શાંતુભાઈ પટેલ, એલ્ડોરેટના રમેશભાઈ શાન્તિલાલ પટેલ, નકુરુના કનુભાઈ ચતુરભાઈ પટેલ અને ઘનશ્યામભાઈ પી. પટેલ તથા કિસુમુના ડૉ. ચિમનભાઈ એસ. પટેલ જેવા અન્ય હજારો સમર્પિત ભક્તોના અનન્ય ભક્તિભાવનું એ પ્રતીક છે.

સત્સંગ માટે શિર સાટે પક્ષ રાખીને આ સત્સંગીબંધુઓએ સમર્પણની એક અનેરી ભાત પાડી છે. એમના સમર્પણનાં અનેક ઉદાહરણો છે. એમાંય, યુગાન્ડામાંથી ભારતીયોની હકાલપટ્ટી થઈ ત્યારનું એક ઉદાહરણ હંમેશાં યાદ રહેશે. યુગાન્ડામાંથી તમામ ભારતીયોને સન ૧૯૭૨માં દેશ બહાર કાઢ્યા ત્યારે મંદિરો સૂનાં પડી ગયાં. ઠાકોરજીની આરતી કરનાર કે સેવા અને દેખભાળ રાખનાર કોઈ રહ્યું નહીં. અન્ય સર્વ લોકો પોતાના ઠાકોરજીને મંદિરમાં જ રાખી પોતાનો જાન બચાવવા તત્કાળ રવાના થયા ત્યારે એક માત્ર અક્ષરપુરુષોત્તમ સત્સંગ મંડળના હરિભક્તોને ચિંતા પેઠી કે ‘આપણા ઠાકોરજીનું શું? ભગવાનને મૂકીને આપણાથી ન જવાય.’ અ.નિ. ભક્તરાજ સી. એમ. પટેલ(બાપુ) તથા મહેન્દ્રભાઈ બેરિસ્ટરે આવા કપરા સંજોગોમાં યુગાન્ડાના ચારે મંદિરની મૂર્તિઓ નૈરોબી લાવવાની યોજના કરી. જાનના જોખમે કમ્પાલા, જિંજા અને ગુલુની મૂર્તિઓને અત્યંત ગુપ્ત રીતે ટરોરો લાવવામાં આવી. આયોજન પ્રમાણે મહેન્દ્રભાઈ બેરિસ્ટર, મોહનભાઈ પટેલ (કોલોરોમા), અ.નિ. ભાસ્કરભાઈ હી. પટેલ, અ.નિ. સુરેશભાઈ પટેલ (માર્શલ) તથા અ.નિ. ઘનશ્યામભાઈ નાગજીભાઈ પટેલ ફરી યુગાન્ડા ગયા. યુગાન્ડામાં પ્રવેશ કરતાં જ બોર્ડર ઉપર જ આર્મીના કર્નલે ધમકી આપી, ‘અહીં જવા જેવું નથી. જે ગયું છે તે કોઈ જીવતું પાછું આવ્યું નથી.’ આ ધમકીને અવગણી પ્રગટ ગુરુહરિના બળે ટરોરો ગયા, ચારે મંદિરની તમામ મૂર્તિઓ ને ઠાકોરજીની બધી જ સામગ્રી ટ્રકોમાં ભરી નૈરોબી લઈ આવ્યા. પ્રમુખસ્વામી મહારાજ ખૂબ રાજી થઈ બોલી ઊઠ્યા, ‘તમે બધાએ લોયાનું ડુંગર વચનામૃત સિદ્ધ કર્યું છે.’ નિષ્ઠા, શૂરવીરતા, શિર સાટે સત્સંગનો પક્ષ - તેનું આ અદ્ભુત દર્શન હતું.

સન ૧૯૭૧થી પ્રમુખસ્વામી મહારાજે બી.એ.પી.એસ. સ્વામિનારાયણ સંસ્થાનું આધ્યાત્મિક સુકાન સંભાળ્યું ત્યારથી તેમણે આફ્રિકા ખંડના સત્સંગને વિકસાવવા ખૂબ પ્રયાસ કર્યો. કુલ મળીને ૧૪ જેટલી આફ્રિકા ખંડની યાત્રાઓ કરીને તેમણે મુમુક્ષુઓ માટે અહીં આધ્યાત્મિક હરિયાળી પાથરી દીધી. ઠેરઠેર મંદિરો રચીને તેમણે મુમુક્ષુઓ માટે ભક્તિ અને સંસ્કૃતિની અદ્ભુત ગંગા વહાવી. તેમાંય તેઓએ સન ૧૯૮૮માં નૈરોબી ખાતે શિખરબદ્ધ મંદિર સ્થાપ્યા પછી તો આફ્રિકા ખંડમાં સત્સંગની અભિવૃદ્ધિએ વેગ પકડ્યો છે. પ્રમુખસ્વામી મહારાજની આજ્ઞા અને તેઓના માર્ગદર્શન મુજબ વરિષ્ઠ સંતોની સાથે સ્થાનિક સત્સંગકાર્ય સંભાળતા સંતોએ ખૂબ પુરુષાર્થ કરીને અહીં સત્સંગને જે વેગ આપ્યો છે તે વંદનીય છે.

દાયકાઓથી પૂર્વ આફ્રિકાના આવા અનેક સમર્પિત ભક્તોના ઉત્સાહથી સત્સંગનો વ્યાપ અને મંદિરોની સંખ્યા વધતી જતી હતી. પ્રમુખસ્વામી મહારાજની આજ્ઞાનુસાર કેન્યા, યુગાન્ડા, ટાન્ઝાનિયા, સાઉથ આફ્રિકા આદિ દેશોનાં બી.એ.પી.એસ. સંસ્થાકીય બંધારણો ઘડાયાં અને ખૂબ આયોજનબદ્ધ પ્રવૃત્તિઓનું એક સુંદર માળખું રચાઈ ગયું.

૧૯૪૫થી સતત નવો વળાંક લેતા રહેલા પૂર્વ આફ્રિકા સત્સંગ મંડળના ઇતિહાસને શબ્દોમાં કંડારવાનું અસંભવિત છે. સતત મત્સ્યાવતારની જેમ પ્રસરતા રહેલા એ સત્સંગ કાર્યના સ્તંભો સમા અનેક ભક્તોનો નામોલ્લેખ કરવા માટે એક વિસ્તૃત ગ્રંથની જ આવશ્યકતા રહે છે. આથી, અહીં વધુ વિસ્તારભયે આગળ ન ધપતાં સાથે સાથે દક્ષિણ આફ્રિકામાં વિકસેલા સત્સંગ પર પણ એક અલ્પ દૃષ્ટિપાત કરી લઈએ.

દક્ષિણ આફ્રિકામાં સત્સંગનો વિકાસ :

આફ્રિકા ખંડમાં પૂર્વ આફ્રિકા પછી મધ્ય આફ્રિકા અને દક્ષિણ આફ્રિકામાં પણ ગુજરાતથી સત્સંગીબંધુઓ વેપાર-ધંધા માટે ગયા હતા. યોગીજી મહારાજ સન ૧૯૫૯-૬૦માં આફ્રિકા પધાર્યા ત્યારે સૌના ભક્તિભાવથી દક્ષિણ આફ્રિકાની ભૂમિને પણ તેમણે પાવન કરી હતી. આજના ઝામ્બિયા, મલાવી અને ઝિમ્બાબ્વે દેશો એ સમયના અંગ્રેજોના શાસનમાં રૂહોડેશિયા અને ન્યાસાલેન્ડ નામથી ઓળખાતા. પૂર્વ આફ્રિકાથી યોગીજી મહારાજ એ સમયની રાજકીય પાબંદીને લીધે દક્ષિણ આફ્રિકા જઈ શકે તેમ નહોતા. તેથી તેઓ રૂહોડેશિયા અને ન્યાસાલેન્ડથી છેક દક્ષિણ આફ્રિકાની સરહદે બાઈટ બ્રિજ સુધી પહોંચ્યા. ત્યાં લિમ્પોપો (ન્ટૂષ્ટં) નદીના પટમાં દક્ષિણ આફ્રિકાના દર્શન-તરસ્યા હરિભક્તો સ્વામીશ્રીને વધાવવા તત્પર હતા. ત્યાંના મુખ્ય હરિભક્ત ધર્મજના શ્રી જશભાઈ અને જયંતીભાઈ જોહાનિસબર્ગ, લુઈસુટ્રીચાર્ડ અને આજુબાજુનાં નગરોનાં દોઢસો જેટલા ભાવિકોનો સંઘ લઈને દર્શને આવ્યા હતા. આ અદ્ભુત મિલનથી દક્ષિણ આફ્રિકાના ભાવિ સત્સંગ વિકાસનું વિધિવત્ બીજારોપણ થયું. લિવિંગ્સ્ટનમાં સારસાના મહીજીભાઈ પટેલ, હરારે (સોલ્સબરી)માં ધર્મજના આશાભાઈ પટેલ, ભાદરણના રમણભાઈ પટેલ, હસમુખભાઈ પટેલ, ગટુમા(કડોમો)માં વસોના બાબુભાઈ પટેલ, બ્લાન્ટાયરમાં મહેળાવના હરમાનભાઈ પટેલ વગેરે જૂના હરિભક્તો જઈ વસ્યા હતા. એ સૌએ અક્ષરપુરુષોત્તમના દૂત બનીને સત્સંગના પ્રસારણમાં સતત યોગદાન આપ્યે રાખ્યું. નૈરોબીવાળા અંબાલાલભાઈ પુરુષોત્તમદાસ પટેલ પણ દક્ષિણ આફ્રિકા, મધ્ય આફ્રિકા અને તે તરફના દેશોમાં સત્સંગ પ્રચાર માટે અવારનવાર જતા હતા.

સન ૧૯૭૪થી શરૂ કરીને પ્રમુખસ્વામી મહારાજ અને સંતમંડળના સતત વિચરણથી આફ્રિકાખંડના દક્ષિણમાં સત્સંગનો વિકાસ હરણફાળથી થયો છે. ઝામ્બિયા, ઝિમ્બાબ્વે, મલાવી, મોઝામ્બિક, દક્ષિણ આફ્રિકા, બોટ્સવાના તથા મડાગાસ્કર, મોરેશિયસ વગેરે દેશોમાં પણ સત્સંગની હરિયાળી છવાઈ છે. પ્રમુખસ્વામી મહારાજના પ્રચંડ પુરુષાર્થથી જોહાનિસબર્ગથી શરૂ કરીને દક્ષિણ આફ્રિકામાં પણ સાત બી.એ.પી.એસ. મંદિરોની અનેકવિધ પ્રવૃત્તિઓ અહોરાત્ર ગુંજતી રહે છે, જે અનેક મુમુક્ષુઓને શાંતિનાં અમૃત પાવ છે.

આમ, સતત એક સદીથી ચાલી રહેલા આફ્રિકા ખંડના સ્વામિનારાયણીય સત્સંગને ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની ગુણાતીત ગુરુપરંપરા દ્વારા સતત પોષણ મળી રહ્યું હતું. તેમાં, તાજેતરમાં જ બ્રહ્મસ્વરૂપ પ્રમુખસ્વામી મહારાજના પગલે પગલે આફ્રિકા ખંડને પાવન કરીને પ્રગટ બ્રહ્મસ્વરૂપ મહંત સ્વામી મહારાજે આફ્રિકા ખંડના સત્સંગની જ્યોતને વધુ પ્રજ્વલિત કરી છે. પરમ પૂજ્ય મહંત સ્વામી મહારાજના દિવ્ય સાંનિધ્યમાં સૌએ અહીં એ જ અનુભવ્યું કે અહીં સાક્ષાત્ પરમાત્મા ભગવાન સ્વામિનારાયણ સદૈવ પ્રગટ બિરાજે છે.

પ્રગટની ભક્તિનો એ માહોલ કેવો અનોખો હતો, તેની એક ઝાંખી હવે પછીનાં પૃષ્ઠોમાં માણીએ... ♦

નિબંધ-૩ :

ભગવાન સ્વામિનારાયણને ભવ્ય ચિત્રાંજલિ લોકાર્પણ સમારોહમાં મહાનુભાવોના ઉદ્ગારો

Dignitaries comment during the grand inauguration of the art album on Bhagwan Swaminarayan

પરમ પૂજ્ય મહંત સ્વામી મહારાજ

હું ઘણાં વર્ષોથી કંઈક શોધી રહ્યો હતો. ભગવાનની મૂર્તિનાં ઘણાં ચિત્રો થયાં છે, પરંતુ અંતરમાં કંઈક એવું લાગતું હતું કે કંઈક ખૂટે છે. પરંતુ વાસુદેવ કામથજીએ બનાવેલો આ ગ્રંથ જોયો તો તૃપ્તિ થઈ ગઈ. આમાં બધું આવી ગયું. આ બહુ જ સારું લાગ્યું. મેં આ ગ્રંથ હાથમાં લીધો તો ત્રણ ચિત્રોથી આગળ વધી જ ન શક્યો! એટલી એમાં દિવ્યતા છે! ત્રણ ચિત્ર જોયાં પણ તૃપ્તિ જ નથી થતી! આ પુસ્તકમાં ચિત્રોનું જે કલર કોમ્બિનેશન કર્યું છે, બસ્સો વર્ષ પહેલાંની વ્યક્તિઓના હાવભાવ પ્રગટ કર્યા છે, તે બધું જ આબેહૂબ લાગે છે. હાવભાવ તો થઈ શકે, પરંતુ કામથજીએ આમાં રંગ મેળવ્યો છે. ખૂબ સારું લાગ્યું. આ ગ્રંથનાં દર્શન વારંવાર કરીએ એવું થયા કરે છે. અને આ તો અમારી વાત થઈ, પરંતુ કામથજીને પણ સંતોષ થયો છે કે એમનું કાર્ય સફળ થયું છે.

આપણા ઈષ્ટદેવ શ્રી સહજાનંદ સ્વામી મહારાજ પ્રત્યે આપણને આદરભાવ, ભક્તિભાવ હોય તેથી આપણે તે ચિત્રો જોઈએ, તે તો સ્વાભાવિક છે. પરંતુ ભવિષ્યમાં ભગવાન સ્વામિનારાયણનાં આ ચિત્રો અસંખ્ય લોકો જોશે અને તેના પરથી પ્રેરણા મેળવીને ચિત્રકામ કરશે.

મંચસ્થ મહાનુભાવો તેમજ જેમને કલાની સૂઝ છે, તેઓ ખૂબ સારી રીતે આ કલાને સમજી શક્યા છે. આ ચિત્રો ભવ્ય છે, કલા ખૂબ પ્રભાવક છે. પ્રિન્ટિંગ પણ અદ્ભુત છે. અહીં આપ બધા અંતરના ભાવથી આવ્યા, ખૂબ હૃદયથી સૌ બોલ્યા, સૌને અંતરથી ભાવ થયો, તે બદલ ખૂબ આભાર.

અમે આજે ભગવાન સ્વામિનારાયણ, પ્રમુખસ્વામી મહારાજને પ્રાર્થના કરીએ છીએ કે સમગ્ર દુનિયામાં, જગતભરમાં સૌને શાંતિ થાય, સાથે સાથે સુખ-સમૃદ્ધિ પણ મળે, અને આ ગ્રંથ પરથી સૌને ખૂબ પ્રેરણા મળે.

પૂજ્ય ઈશ્વરચરણદાસ સ્વામી

(સંયોજક: બી.એ.પી.એસ. સંસ્થા)

પરમ પૂજ્ય પ્રમુખસ્વામી મહારાજના આશીર્વાદથી કેટલાંય વર્ષોથી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણના દિવ્ય જીવનનું ચિત્રાંકન કરવાની અમે બધા કોશિશ કરી રહ્યા હતા. આ વિષયમાં અમે મુંબઈ અને ભારત દેશના ખ્યાતનામ કલાકારોને મળ્યા, પરંતુ ભગવાનની ઈચ્છા હોય છે તેને જ આ સેવાનું સૌભાગ્ય મળે છે, તે આ કાર્ય કરી શકે છે. છેલ્લાં ૨૦-૨૫ વર્ષથી પરમ ભગવદીય વાસુદેવભાઈ કામથ બી.એ.પી.એસ. સ્વામિનારાયણ સંસ્થા સાથે રહીને કલાસેવા આપી રહ્યા છે. પરમ પૂજ્ય પ્રમુખસ્વામી મહારાજના ખૂબ જ આશીર્વાદ તેઓએ પ્રાપ્ત કર્યા છે. એ આશીર્વાદના ફળરૂપે જ આપણે આ ગ્રંથના સર્જનનું કાર્ય આપણે નિહાળી રહ્યા છીએ. તેઓ પર ભગવાન

સ્વામિનારાયણના આશીર્વાદ છે કારણ કે તે કર્તાહર્તા છે. તેઓ બધાને નિમિત્ત બનાવીને શુભ અને દિવ્ય કામ સંપન્ન કરાવે છે. પૂજ્ય મહંત સ્વામી મહારાજના પણ ખૂબ આશીર્વાદ મળ્યા છે.

શ્રી વાસુદેવભાઈ કામથે આ કાર્ય ખૂબ જ દિલચસ્પીથી કર્યું છે. પ્રત્યેક પ્રસંગને સારી રીતે સમજવો, તેનું આસપાસનું વાતાવરણ સમજવું, સમગ્ર ઘટના અને તેમાંનાં પાત્રોની વિશેષતા સમજવી, ભગવાન સ્વામિનારાયણના દિવ્ય હેતુને સમજીને ચિત્રાંકન કરવું એ એક કઠિન કાર્ય હતું. પરંતુ ભગવાન સ્વામિનારાયણ અને પ્રમુખસ્વામી મહારાજના આશીર્વાદથી જ આ કાર્ય સંપન્ન થયું છે.

આ પ્રકાશનનો બધાએ સારી રીતે લાભ લેવો. ખાસ તો બાળ-યુવાવર્ગને આ ગ્રંથમાંથી ભગવાન સ્વામિનારાયણના દિવ્ય જીવનનો સારી રીતે તાદૃશ્ય રૂપે પરિચય મળશે. આપણે ગ્રંથો તો વાંચીએ છીએ, પરંતુ તેમાં આપણને તાદૃશ્ય દર્શન થતું નથી. આ ચિત્રોમાં આપણને પ્રસંગનું તેમજ ભગવાન સ્વામિનારાયણના પ્રતાપ તથા ઐશ્વર્યનું દર્શન થાય છે.

શ્રી વાસુદેવ કામથ

(પ્રસિદ્ધ કલાકાર, અધ્યક્ષ: સંસ્કાર ભારતી, મુંબઈ)

આજના પ્રસંગ પરથી મને યાદ આવે છે કે જ્યારે વિરુલનું કૈલાસ મંદિર પૂર્ણ થયું અને તેના શિલ્પકારે મંદિર જોઈને કહ્યું: ‘આ મેં નથી બનાવ્યું, ભગવત્ કૃપાથી સ્વયં તેનું નિર્માણ થયું છે.’ આજે એ અનુભવ અહીં હું કરી રહ્યો છું. આ ચિત્રાવલિમાં જે રીતે કેનવાસનો ઉપયોગ થયો છે, રંગ અને પીંછીનો ઉપયોગ થયો છે તેવી જ રીતે વાસુદેવ કામથ નામના એક વ્યક્તિનો ઉપયોગ થયો છે. ખરેખરા કલાકાર તો પ્રમુખસ્વામી મહારાજ છે. એમના હાથે નિમિત્ત બનવાથી મોટું સૌભાગ્ય બીજું કયું હોઈ શકે?

આ ચિત્રાવલિમાં ૨૦૦ વર્ષ પૂર્વેના ભગવાન સ્વામિનારાયણના ઇતિહાસનું ચિત્રાંકન કરવામાં આવ્યું છે. આપણે ત્યાં પ્રાચીન સમયથી લઈને અક્ષરધામ સુધીનાં જેટલાં મંદિર બન્યાં, શિલ્પ-સ્થાપત્ય બન્યાં, તેના નિર્માણ-કાર્યમાં ક્યાંય કોઈ શિલ્પકાર કે ચિત્રકારનું નામ નથી. જ્યારે આ તો ચિત્રાવલિ છે, તે વાસુદેવ કામથને ભૂલીને યુગો સુધી લોકોને પ્રેરણા આપતી રહે, એવી પ્રાર્થના કરું છું.

કલામાત્ર મનુષ્યને જ નહીં, પરંતુ પ્રત્યેક પ્રાણીને જીવન જીવવાની પ્રેરણા આપે છે. મારું પરમ સૌભાગ્ય છે કે હું એ કલાનો અંશ બની શક્યો અને તે મહાપુરુષના આશીર્વાદ પ્રાપ્ત કરનાર વ્યક્તિ બની શક્યો. મારા આનંદને, મારા અનુભવને હું શબ્દોમાં વ્યક્ત કરી શકતો નથી, આનાથી વિશેષ મારી પાસે કોઈ શબ્દો નથી. કદાચ મારી આંખો તમને મારો અનુભવ કહેશે!

બાબા શ્રી યોગેન્દ્રજી

(પીઠ કલાકાર, સ્થાપક: સંસ્કાર ભારતી, દિલ્હી)

આજે આપણને આ પ્રકારનો સંયોગ આપનાર એ દિવ્ય આદિશક્તિને હું પ્રણામ કરું છું, જેણે આ ધરા પર અવતાર ધરીને સમગ્ર માનવજાતના કલ્યાણની ખેવના કરી, માનવજાતને નવું જીવન આપ્યું અને એક એવી પેઢીનું સર્જન કર્યું, જે શાસ્ત્રોમાં દર્શાવેલા જીવનની દિશા ચીંધીને સમાજ-જીવનમાં ચેતના જગાવી રહી છે.

કામથજીની પીંછીની સાથે, તેમના રંગોની સાથે બેસીને ભગવાન સ્વામિનારાયણની એ આદિશક્તિ જોઈ રહી હતી કે પોતાનું ચિત્રણ કેવી રીતે થઈ રહ્યું છે! એ સમયે તેઓ સ્વયં બિરાજમાન હશે એવું મને લાગી રહ્યું છે. એમની લીલા કેટલી અદ્ભુત હશે! હું તેમનો આભારી છું, અને તેમને પ્રણામ કરું છું કે જેમણે આજે મંચ પર આટલા મોટા કલાવિદોને એકત્રિત કર્યા છે. સંતોની પ્રેરણા જ દિશા આપે છે. તેઓ સ્વયં બ્રહ્મસ્વરૂપે અહીં બિરાજમાન છે. સામે બેઠેલા બધા જ સંતો, મોટી સંખ્યામાં ઉપસ્થિત હરિભક્તો શ્રદ્ધાથી જીવન જીવવા માટે વરદાન પ્રાપ્ત કરશે. હું તે પરમ પ્રભુ ભગવાન સ્વામિનારાયણને અભિવંદન કરું છું અને પ્રાર્થના કરું છું કે અમને બધાને પ્રેરણા આપે.

બ્રહ્મસ્વરૂપ પ્રમુખસ્વામી મહારાજે વાસુદેવ કામથજીને કહ્યું: ‘જાઓ, ત્યાંનું જીવન કેવું છે? તેનું દર્શન કરો અને પછી તેનું ચિત્રણ કરો.’ તેમને પ્રણામ કરતાં હું પરમાત્માને પ્રાર્થના કરું છું કે આ દેશમાં આવા બ્રહ્મસ્વરૂપ મહાપુરુષ મોકલીને આ દેશને વિશ્વને માટે આદર્શરૂપ બનાવો. આવા મહાપુરુષો આ ધરા પર આવે છે, દર્શન આપે છે, કાર્ય કરીને, દિશા આપીને બ્રહ્મલીન થઈ જાય છે. આજે જ્યારે હું તેમને યાદ કરું છું ત્યારે મને લાગે છે કે તે શક્તિ અહીં બિરાજમાન છે અને આશીર્વાદ આપી રહી છે. તે મહાશક્તિને વારંવાર પ્રણામ.

શ્રી રવિ પરાંજપે

(પ્રસિદ્ધ કલાકાર અને કલાસમીક્ષક, પૂણે)

આજે જે ગ્રંથનું પ્રકાશન થઈ રહ્યું છે તે એક સીમાચિહ્ન રૂપ પ્રકાશન છે, જેમાં વાસ્તવિકતાનું ઉન્નયન થાય છે, સમગ્ર બાબતોનું પ્રતિનિધિત્વ થાય છે. ચિત્રકાર અમૂર્તભાવ કે ઉત્કૃષ્ટ ભાવનાઓનું ઉન્નયન કરે છે. કોઈપણ આદર્શ ચિત્રમાં વાસ્તવિકતા અને અમૂર્ત ભાવનાઓને અલગ કરી શકાતાં નથી. ૨૧મી સદીમાં આ ભાવને જો કોઈ ચિત્રકાર ખૂબ જ સારી રીતે પોતાનાં ચિત્રોમાં લાવી શક્યા હોય, તો તે કલાકારનું નામ છે - વાસુદેવ કામથ. તેમના આ કાર્યનો પ્રભાવ અખંડ રહેશે એવું સુંદર કાર્ય તેમણે કર્યું છે. મને વિશ્વાસ છે કે ભગવાન સ્વામિનારાયણ પરનો આ ગ્રંથ નીરખીને ફક્ત ભારત દેશના જ નહીં, પરંતુ વિદેશના યુવા- કલાકારો પર જબરદસ્ત પ્રભાવ ઉત્પન્ન થશે, તેમને પ્રેરણા મળશે અને જે પ્રેરણાથી આ પુસ્તકનું સર્જન કર્યું છે એવા ભગવાન સ્વામિનારાયણની સ્મૃતિ ચિરંતન થઈ જશે.

શ્રી અદ્વૈત ગડનાયક

(પ્રસિદ્ધ શિલ્પકાર, મહાનિર્દેશક: એન.જી.એમ.એ., દિલ્હી)

કલાની કોઈ ભાષા નથી. કેન્વાસ તો અંતે કેન્વાસ જ છે, પરંતુ કેન્વાસ પર ચિત્રકામ થાય છે તે ભાવને પ્રગટ કરે છે.

હું પથ્થર પર કામ કરું છું ત્યારે શરૂઆતમાં પથ્થર સાથે તકરાર થાય છે. ત્યારબાદ સમાધાન થાય છે, અંતે એવી ક્ષણ આવે છે કે પથ્થરની ત્વચા શિલ્પીની ત્વચા સાથે એકરૂપ થઈ જાય છે. પથ્થર અને વાતાવરણ બંને એકાત્મક બની જાય છે. એમાં સર્જન વિકાસ પામે છે. અંતે અમને પણ ખબર નથી પડતી કે શું થઈ ગયું?!

એવું જ અહીં આ ગ્રંથના પ્રકાશનમાં બન્યું છે.

કલાકાર કલ્પના કરે છે. ક્યારેક ક્યારેક તે પ્રકૃતિને સંદેશ મોકલે છે, તે જ્યારે પહોંચે છે ત્યારે તે એક સંબંધ સ્થાપિત થાય છે. પછી સર્જન થાય છે.

લોહચુંબક લોખંડની સાથે ઘસાય તો લોખંડ પણ લોહચુંબક થઈ જાય છે. તેમ સર્વોચ્ચ શક્તિ સાથે વારંવાર સંપર્ક કરીએ છીએ ત્યારે એ અનુભવ થાય છે. આપણે જે ચિત્રો જોઈ રહ્યાં છીએ તેની સમાજને ખરેખર જરૂરિયાત છે, સમાજને તેની આતુરતા છે. તેવાં ચિત્રો પૂજ્ય પ્રમુખસ્વામીજીની પ્રેરણાથી શ્રી કામથજીએ બનાવ્યા છે. તેમને અભિનંદન.

શ્રી સચ્ચિદાનંદ જોશી

(પ્રસિદ્ધ કલાસમીક્ષક, મહાસચિવ, IGNCA, દિલ્હી)

અમારા ઈન્દિરા ગાંધી રાષ્ટ્રીય કલાકેન્દ્રમાં મોડર્ન આર્ટ પર એક બહુ મોટું પુસ્તક છે. આ પુસ્તકની કિંમત બે લાખ રૂપિયા છે. અહીં જે પુસ્તકનું લોકાર્પણ થઈ રહ્યું છે તેની કિંમત ફક્ત ૧૨૦૦/- રૂપિયા છે. હું ફક્ત તુલના દર્શાવી રહ્યો છું કે જે પુસ્તકમાં ઐતિહાસિક અને અદ્ભુત બહુમૂલ્ય સામગ્રી સંગ્રહવામાં આવી છે તે આપણને સહજમાં પ્રાપ્ત થઈ રહ્યું છે. એ માટે સંતોને હૃદયપૂર્વક નમન કરું છું.

આ પુસ્તકનું ચિત્રાંકન કરવું એ કલાની રીતે ખરેખર એક પડકાર હતો, પરંતુ કામથજીએ તે પડકારને ઝીલ્યો.

ભગવાન સ્વામિનારાયણે ૧૮૩૦માં દેહત્યાગ કર્યો અને ૧૮૩૭માં ફોટોગ્રાફીનો ઉદ્ભવ થયો. એટલે કે ભગવાન સ્વામિનારાયણના અંતર્ધાન થયાનાં સાત વર્ષ પછી.

પરંતુ આપણે સૌ ભગવાન સ્વામિનારાયણના એ સંતોના આભારી છીએ કે જેમણે ભગવાન સ્વામિનારાયણનું નખશિખ વર્ણન તે અરસામાં કર્યું. તેના આધારે શ્રી કામથજીએ ભગવાન સ્વામિનારાયણની દિવ્ય જીવનલીલાઓ આ ચિત્રાવલિ દ્વારા જીવંત કરી.

એક ચોપાઈ યાદ આવે છે -

जाकी रही भावना जैसी, प्रभु मूरत देखी तीन तैसी ।

જેના અંતરમાં જેવી ભાવના રહી છે, તેવી જ પ્રભુની છબી તેને દેખાય છે. મને લાગે છે કે સ્વયં ભગવાન સ્વામિનારાયણે કામથજીમાં બિરાજીને પોતાની છબીનું દર્શન કરાવ્યું છે. આ ખૂબ જ અદ્ભુત કાર્ય થયું છે. ભગવાન સ્વામિનારાયણ પરનું આ કલાસર્જન એ વાતની પ્રતીતિ કરાવે છે કે રાજા રવિ વર્માજી, એસ. એમ. પંડિતજી અને મધુકરજીનો વારસો હજી જીવંત છે, કામથજીના રૂપે તે પેઢી આપણી સમક્ષ આજે વિદ્યમાન છે. આ ગ્રંથ ભવિષ્યમાં પણ નવા ચિત્રકારોને માર્ગદર્શન આપતો રહેશે.

આ પુસ્તકના પ્રથમ ચિત્રમાં ભગવાન સ્વામિનારાયણની જન્મકથાનું સુંદર વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. એ ચિત્રમાં એક એક વ્યક્તિના ચહેરા પરનો ભાવ, માતાના ચહેરાનો ભાવ, મહિલાઓના ચહેરાનો ભાવ, ઝાડ ઉપર બેઠેલાં બાળકોના ચહેરાનો ભાવ વગેરે એટલું સુંદર રીતે રજૂ થયું છે કે આ ચોપાઈ યાદ આવી જાય:

‘ભયે પ્રગટ કૃપાલા દિન દયાલા, કૌશલ્યા હિતકારી...’

સુંદર કલ્પના કરીને અત્યંત કાવ્યાત્મક રીતે આ ચિત્રને સુંદરતમ ઓપ આપ્યો છે.

એક બીજા ચિત્રનો ઉલ્લેખ કરું.

તો જેમાં સ્વામિનારાયણ મહામંત્રના પ્રાગટ્યનું ચિત્રણ કરવામાં આવ્યું છે એ ચિત્ર પણ અદ્ભુત છે. ભગવાન સ્વામિનારાયણના દિવ્ય ઐશ્વર્યથી કોઈ ભક્તને સમાધિનો અનુભવ થાય છે, એ પ્રસંગે ભગવાનના ચહેરા ઉપર જે ભાવ છે, તે ભાવ ખરેખર મંત્રમુગ્ધ કરી દે તેવો છે. તેમની ચારેબાજુ બેઠેલા સંતસમુદાયના ચહેરાના કેટલા બધા વિલક્ષણ ભાવ છે! વિસ્મયરસનાં આટલાં વિવિધ રૂપ મેં જીવનમાં ક્યાંય જોયાં નથી.

ચિત્રકલાનું આવું અદ્ભુત દૃષ્ટાંત રજૂ કરનાર કામથજીને હું અંતરથી અભિનંદન આપું છું અને સાથે સાથે બી.એ.પી.એસ. સ્વામિનારાયણ સંસ્થાના પૂજનીય સંતગણને પણ અભિનંદન આપું છું, જેમનાં આશીર્વાદ અને પ્રેરણાથી આ સર્જન થયું છે.

શ્રી સી. એસ. કિષ્ના શેટ્ટી

(પ્રસિદ્ધ કલાકાર, એડમિનિસ્ટ્રેટર: નેશનલ લલિતકલા અકાદમી, દિલ્હી)

ભગવાન સ્વામિનારાયણના અમૂલ્ય ચિત્રસંપુટના લોકાર્પણ સમયે ઉપસ્થિત રહેવાની સુવર્ણ તક સાંપડી તેનો મને ખૂબ આનંદ છે. સ્વામિનારાયણના જીવન-ચરિત્રને ચિત્રો દ્વારા સજીવન કરવાનું સ્વામિનારાયણ અક્ષરપીઠ દ્વારા થયેલું આ કાર્ય, કલાકારો અને કલાયાહકો માટે ખૂબ પ્રેરણારૂપ છે. આવું મહાન કાર્ય કરવાની પહેલ કરનાર સ્વામિનારાયણ અક્ષરપીઠનું આ એક સદાસ્મરણીય સીમાચિહ્ન બની રહેશે.

સ્વામીજી, આ પ્રોજેક્ટ માટે એક કલાકાર તરીકે હું આપને ખૂબ હાર્દિક અભિનંદન પાઠવું છું. આપની દૂરંદેશિતા અને સમર્પણ વગર આ ચિત્રસંપુટ હેતુસિદ્ધિનું શિખર ન પામી શક્યો હોત. આ પ્રસંગે હું એક કલાકાર તરીકે શ્રી વાસુદેવ કામથને પણ અભિનંદન આપતાં ગૌરવ અનુભવું છું, જેમણે ભગવાન સ્વામિનારાયણના જીવનનો તલસ્પર્શી અભ્યાસ કરી, તેમના વ્યક્તિત્વને આત્મસાત્ કર્યા પછી, ઘણાં વર્ષો સુધી પીંછી અને રંગોમાં ગળાડૂબ થઈ અદ્વિતીય ચિત્રોના મહાકાવ્યને કેન્વાસ પર ઉતારી સાકાર કરી છે. આ ચિત્રસંપુટ તેના સર્જકો માટે એક અગ્નિપરીક્ષા હતી.

ચિત્રોમાં વાસ્તવિકતાને પ્રમાણભૂત દસ્તાવેજ રૂપે નિરૂપવા માટે સ્થળોનો દીર્ઘ પ્રવાસ અને સંશોધન ખૂબ જરૂરી હતાં. ત્યારબાદ જ જીવનચરિત્ર અને આધ્યાત્મિકતાનો સમન્વય સાધીને તેનું જીવંત અને પ્રમાણભૂત રીતે સર્જન કરવામાં સફળતા મળી શકે.

આ ગ્રંથના ચિત્રકૌશલ્યના ગુણાનુવાદ ગાવાની મને લાલચ થાય તે પહેલાં આ અનોખા સર્જનનાં કેટલાંક ક્રાંતિકારી પાસાંનો ઉલ્લેખ કરવા માગું છું.

રિયાલિસ્ટિક પેઇન્ટિંગ્સ એટલે કે વાત્સવદર્શી કલાચિત્રોનો સર્વોત્તમ ગુણવત્તા ધરાવતો આ ગ્રંથ, વિશ્વમાન્ય યુરોપિયન ચિત્રકલાની સ્મૃતિ કરાવે છે. આ ચિત્રસંપુટમાં દર્શાવવામાં આવ્યું છે તે જ પદ્ધતિથી યુરોપમાં ચર્ચ અને મઠોમાં ધર્મગુરુઓના યજમાનપદે આવાં કલાકાર્યોનું સર્જન થયું હતું. ઈટાલીના મિલાન શહેરના વિશાળ ચર્ચમાં ફેસ્કો પેઇન્ટિંગ્સ(તેમાંય ખાસ કરીને ‘લાસ્ટ સપર’નું પેઇન્ટિંગ), રોમના બેસિલિકામાં થયેલું પ્રચુર કલાકામ વગેરે યાદ અપાવે છે આ ગ્રંથનાં ચિત્રો. એ ઉદાહરણો માનવજાતની વિરાસત બની ગયાં છે.

ભગવાન સ્વામિનારાયણનાં આ ચિત્રોનો સંપુટ આજે ભારતના ઐતિહાસિક કલાવારસાનો ખજાનો બની ગયો છે. વર્તમાન સમયના ઉચ્ચ કોટિના કલાકાર વાસુદેવ કામથે દોરેલાં ભગવાન સ્વામિનારાયણનાં આ ચિત્રો ભારતીય કલાના પ્રકરણને વિશ્વકલાના દરજ્જે લઈ જાય છે. તેમની કલાનો વિષય આધ્યાત્મિક છે, જે વિશ્વભરમાં આધ્યાત્મિક પ્રવૃત્તિ કરવા બદલ વિખ્યાત થયેલી સંસ્થાના ઉચ્ચ આધ્યાત્મિક સંતો દ્વારા પુરસ્કૃત થયો છે. સ્વામિનારાયણ અક્ષરપીઠને મારાં હાર્દિક અભિનંદન કે જેમણે કલાના ક્ષેત્રે આવી પહેલ કરીને દૂરંદેશિતા ભર્યું કદમ ઉઠાવ્યું છે.

હવે આપણે આ ગ્રંથનાં ચિત્રકલાનાં પાસાંની વાત કરીએ. તમામ ચિત્રોનો રસાસ્વાદ લીધા પછી ક્યું ચિત્ર વધુ શ્રેષ્ઠ છે એવા પક્ષપાતમાં ઊતર્યા વગર કહું તો મારી દૃષ્ટિએ આ એક ભગીરથ પ્રયાસ છે. મહાન ચિત્રકાર વાસુદેવ કામથે તેમનાં ચિત્રોમાં દાખવેલા કલા અને કૌશલ્યનું મેં જે નિરીક્ષણ કર્યું છે તેની સમીક્ષા કરવાનો હું પ્રયત્ન કરીશ. શ્રી સ્વામિનારાયણનું જીવનદર્શન એક સળંગ કથાનક રૂપે વહે છે, જે તેની દૃશ્યાત્મક તાકાત દર્શાવે છે. કેન્વાસ પરના ચિત્રનું મુખ્ય પાત્ર અને તેની આજુબાજુનું વાતાવરણ માનવીય ભાવોને એવી રીતે વ્યક્ત કરે છે, જે આપણને અવાક બનાવે છે. તેથી જ, એ ચિત્રો ‘હોલિસ્ટિક સ્ટોરીટેલીંગ એક્સરસાઈઝ’ તરીકે ઊપસી આવે છે.

તેમનાં ચિત્રો એક બીબાઢાળ શૈલીથી દૂર રહ્યાં છે અને સતત વાર્તાકથન કરતાં રહે છે. કલાકારની સર્વોત્તમ પ્રતિભાનું તેમાં પ્રતિબિંબ પડે છે. તેમના કલા- કૌશલ્યની શ્રેષ્ઠતા સૂચકતાનું ચરમબિંદુ છે.

ચિત્રોમાં ‘ભારતીયતા’નો ઉલ્લેખ કરતા હોઈએ છીએ. જો કે કામથજીના ચિત્રોને વ્યાખ્યાયિત કરવાં તે અઘરું છે, છતાં તેમનાં ચિત્રોમાં આપણે એ ભારતીયતાને અનુભવી શકીએ છીએ. તેમણે રંગોના ઉપયોગ દ્વારા ભારતીયતાને ચિત્રાંકિત કરી છે.

વિષયને નિરૂપવાની આ ચિત્રોની શક્તિમાં ‘કોમ્યુનિકેટીવ કન્ટેન્ટ’ છે. તેમની રંગોની વિવિધતા, અને આજુબાજુના વાતાવરણની જટિલ પસંદગી, આકૃતિઓ અને તેની ગોઠવણી આ ચિત્રોને શુદ્ધ રીતે બોલતાં કરે છે.

આપણે ભગવાન સ્વામિનારાયણનાં બાલકાળનાં ચિત્રોની વાત કરીએ તો ભગવાન સ્વામિનારાયણની જન્મભૂમિ છપૈયામાં તેમના જન્મ સમયે ઉજવણીનાં અદ્ભુત દૃશ્યોનું ચિત્રાંકન, તેમજ, બાળ ઘનશ્યામ સરયૂ નદીના પૂરમાં ઝંપલાવે છે તે દૃશ્ય અદ્ભુત છે. અષ્ટાંગ યોગી નીલકંઠ અન્ય સાધુઓને યોગ શીખવે છે વગેરે ચિત્રો અદ્ભુત છે. કલા અને તેના દર્શક વચ્ચે આવો સંબંધ ત્યારે જ શક્ય છે, જ્યારે ૫૦ ઉપરાંતનાં ચિત્રો સર્જનાર કલાકારે સાધક બનીને તપસ્યા કરી હોય.

બીજી મહત્વની વાત, દરેક ચિત્ર માટે તેમણે જે સમૃદ્ધ રંગોની પસંદગી કરી તે તર્કસંગત છે. ભગવાન સ્વામિનારાયણના શૈશવકાળ અને કિશોરાવસ્થામાંના બહુરંગી સજીવ ચિત્રણમાંથી પસાર થઈને પાછળની ઉંમરનું ચિત્રણ કરતી વખતે તેમણે ભગવા મોનોક્રોમિક રંગની વિશેષ મદદ લીધી છે. એ રંગો દર્શકની સંવેદનાઓનો હાથ ઝાલીને, જીવનની યાત્રા કરાવે છે, તે મનને મુક્ત કરીને વિચારોને પ્રગતિકારક ઊંચાઈ બક્ષવાનું અસાધારણ કામ કરે છે. પ્રસન્નતા ભરી દે તેવાં આ રચનાત્મક ચિત્રોએ દૈનિક જીવનમાં આધ્યાત્મિકતા સિંચવાનું કામ કર્યું છે અને વાસુદેવ કામથની પીંછીથી અવતરેલાં આ ચિત્રો ઉત્તમ કૃતિ બન્યાં છે.

આવા કલાસંપન્ન ભવ્ય ચિત્રસંપુટના લોકાર્પણ સમારોહમાં સામેલ થવાના વિશેષાધિકારના ગૌરવ કરતાં વધુ આનંદ અનુભવું છું. સંતો અને હરિભક્તોના સાંનિધ્યમાં ઉપસ્થિત રહેવાનો આ અસાધારણ પ્રસંગ મારા માટે ચકિત કરી દેનારો છે. હું આશા રાખું છું કે આ પ્રોજેક્ટ થકી સ્વામિનારાયણ અક્ષરપીઠના સભ્યોના કલા સાથેના દીર્ઘ જોડાણની શુભ શરૂઆત છે. આ મંચ ઉપર આજે નવાં સીમા ચિહ્નોનો ઉત્તેજના સભર શુભારંભ થયો તેનું ભવિષ્યમાં પુનરાવર્તન થાય અને હું તેનો સાક્ષી બનું તેવી અભ્યર્થના સાથે વિરમું છું. જય સ્વામિનારાયણ.

શ્રી ભાગ્યેશ જહા

(આઈ.એ.એસ., કવિ, પૂર્વાધ્યક્ષ: ગુજરાત સાહિત્ય અકાદમી)

આ ખંડમાં હું અનુભવી રહ્યો છું કે પરમ પૂજ્ય પ્રમુખસ્વામી મહારાજ અહીં સાક્ષાત્ ઉપસ્થિત છે. અમે આ ખંડમાં પ્રવેશ્યા ત્યારે પણ મેં અનુભવ્યું હતું કે પ્રમુખસ્વામી મહારાજ અમારી સાથે ચાલી રહ્યા છે.

આજે આ ગ્રંથની પ્રેરણા આપનારા પૂજ્ય પ્રમુખસ્વામી મહારાજની સ્મૃતિ સાથે, મને એ કાવ્ય યાદ આવે છે, જે મેં તેઓ ધામમાં પધાર્યાના સમાચાર મળતાં જ આંખમાં અશ્રુ સાથે રચ્યું હતું:

સંત અહીંથી નીકળી અક્ષરધામ ગયા છે,
સ્વામી આપણી અંદર અંતર્ધાન થયા છે,
અક્ષરના આ ક્ષર દુનિયામાં નામ કહ્યા છે,
પ્રમુખસ્વામી નામે પાણી રોજ વહ્યાં છે,
સરળ બને તેને આ સંતે વહાલ કર્યાં છે,
આંખેથી અમૃત વરસાવી ન્યાલ કર્યાં છે,
ધર્મ સનાતનનું એ મહિમાગાન થયા છે,
એ મારી ભાષા કેરું જોને ભાન થયા છે,
હું મારા અક્ષરનું ક્યાં સરનામું શોધું,
હસતા બાળકમાં સંતાઈને ગાઈ રહ્યા છે,
સંત અહીંથી નીકળી અક્ષરધામ ગયા છે...

પ્રમુખસ્વામી મહારાજને જ્યારે જ્યારે મળ્યો છું ત્યારે એમની આંખોમાંથી વહેતી અમૃતધારાનો દિવ્ય અનુભવ થયો છે.

શ્રી સંવેગભાઈ લાલભાઈ

(કલાસંસ્થાઓના સંચાલક, ઉદ્યોગપતિ)

પરમ પૂજ્ય પ્રમુખ સ્વામીબાપાના આશીર્વાદ મેળવવાનો અને એમનો પ્રેમભર્યો દિવ્ય ધબ્બો ખાવાનો મને ત્રણ વખત લાભ મળેલો. દર વખતે મને દિવ્યતાના અનુભવો થયા. બાપાને જુઓ તો તેમાં ખરેખર એક બાળકનું સ્વરૂપ દેખાય. જે ભાવ મોં ઉપર દેખાય એ જ એમના હૃદયમાં ચાલતો હોય. કોઈ જાતનો આડંબર નહીં, કોઈ જાતનો દેખાવ નહીં, કોઈ જાતનો દાવપેચ નહીં, ક્લેશ નહીં, દ્વેષ નહીં, જગતના કલ્યાણ માટે બસ જગતમાં પ્રેમ સિવાય બીજી કોઈ વાત નહીં. એમની આંખો જુઓ! માનું વાત્સલ્ય અને પિતાની ગંભીરતા સાથે સંસ્કારિતાની ગંગા વહેવડાવી હોય તો પ્રમુખસ્વામી મહારાજે. મારી જાતને ખરેખર હું પુણ્યશાળી માનું છું, ધન્યતા અનુભવું છું.

વાસુદેવજીને આશીર્વાદ મળ્યા પ્રમુખ સ્વામીબાપાના. એમનામાં રહેલી કલા એટલે કે વિદ્યા એટલે કે સરસ્વતી બિરાજમાન તો હતી. પરંતુ તેને પણ ખીલવવા મહાપુરુષના આશીર્વાદ જોઈએ. એ આશીર્વાદ પ્રાપ્ત થયા અને જબરદસ્ત ચિત્રો એમણે બનાવ્યાં.

આ ચિત્રો જોઈને એમ જ લાગે કે આપણે સાક્ષાત્ ભગવાન સ્વામિનારાયણનાં ચરણોમાં બેઠા છીએ. પ્રમુખસ્વામી

મહારાજ મહાપુરુષ કેવા! આંબાને કેરીઓ આવે એટલો આંબો ઝૂકે. એની સિદ્ધિથી એ વધારે કડક ન થાય. બાપાએ પોતાની જાતને ગૌણ કરી દીધી. પોતાની જબરજસ્ત ગૌણતા. બાપાએ પોતાનું ચિત્ર કરવાનું ન કીધું. ભગવાન સ્વામિનારાયણનું ચિત્ર કરવાનું કીધું અને પોતાની જાતને એમાં ઓગાળી દીધી. આવા મહાપુરુષનાં આપણી હયાતીમાં દર્શન થયાં એટલે ધન્ય છીએ. સંસ્કારિતાની ગંગા બાપા આજે પણ વહાવતા રહ્યા છે અને આવાં ચિત્રો ને આવી કલા રૂપે સંસ્કારિતા વહે છે એ આપણાં અહોભાગ્ય છે.

શ્રી પ્રદ્યુમ્ન વ્યાસ

(ડાઇરેક્ટર, નેશનલ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ડિઝાઇન (NID), અમદાવાદ)

કલાના માધ્યમથી જેમાં દર્શનશાસ્ત્ર અને સ્વામિનારાયણ ભગવાનની જીવન- લીલાને દર્શાવવામાં આવ્યાં છે તે ચિત્ર- સંપુટના ઉદ્ઘાટન સમારોહમાં મને ઉપસ્થિત રહેવા નિમંત્રણ મળ્યું તેને હું મારું પરમ સદ્ભાગ્ય માનું છું. મારી ભૂમિકા ડિઝાઇનની છે, જે કલા પછી આવે છે.

કલાકારો અથવા શિલ્પકારો દ્વારા મહાપુરુષોએ સમાજને જે વિચારો આપ્યા છે તેને ભવિષ્યની પેઢી સુધી લઈ જવામાં આ ગ્રંથ માધ્યમ બન્યો છે. સૌથી વધુ શક્તિ આધ્યાત્મિકતામાં છે. કલાકારો, શિલ્પકારો અને લેખકો દ્વારા એ આધ્યાત્મિકતાની દિવ્ય શક્તિને એક ઉત્તમ દિશા આપી શકાય છે. પૂજ્ય પ્રમુખસ્વામી મહારાજના આશીર્વાદથી, ૧૫ વરસ સુધી અવિરત રંગોના સાંનિધ્યમાં તપસ્યા કરીને ચિત્રમાં પ્રાણ પૂરીને ચિત્રોને જીવંત કરવા બદલ હું કામથજીને અભિનંદન આપું છું. કેટલાં અદ્ભુત ચિત્રો! આપણને લાગે કે આ ચિત્રો આપણી સાથે વાતો કરી રહ્યાં છે! ભગવાન સ્વામિનારાયણના જીવનકાળને આ ચિત્રોમાં જીવંત કરી દીધો છે. સો, બસો કે ત્રણસો વર્ષ પછી પણ આ ચિત્રો કોઈ જોશે તો તે વખતે તે સમય ચિત્રોમાં રમતો જોવા મળશે.

આજે દેશમાં દર્શનશાસ્ત્ર અને આધ્યાત્મિકતાની ખૂબ જરૂર છે. ડિઝાઇન ઇન્સ્ટિટ્યૂટ(એન.આઈ.ડી.)માં ભારપૂર્વક હું કહું છું કે આધ્યાત્મિકતા જ એવું માધ્યમ છે જે પૃથ્વી ગ્રહને શાશ્વત જાળવી શકશે. પૂજ્ય પ્રમુખસ્વામી મહારાજે અને સંતોએ આ પાવન કામ કર્યું છે. સ્વામિનારાયણ ભગવાન જે સંદેશ આપીને ગયા છે તેને અલગ અલગ સામાજિક ગ્રૂપના સ્વરૂપે સમાજમાં પ્રવાહિત રાખવો હોય તો આવાં માધ્યમની મદદ લઈ શકાય.

હવે તો ડિજિટલ માધ્યમનો ઉપયોગ કરીને, હજારો વર્ષ પુરાણ સાંસ્કૃતિક વારસાને, યુગપુરુષોના જીવન-સંદેશને આજના શિક્ષણમાં સ્થાન આપવું જોઈએ. વર્તમાન સમયની એ જરૂરિયાત છે.

નવા પડકારને ઝીલવા આપણા સંતો અને સ્વામિનારાયણ ભગવાને જે માર્ગ ચીંધ્યો છે તેને અનુસરવું પડશે. ચિત્રકામનું માધ્યમ હોય, કવિતાનું માધ્યમ હોય કે અન્ય બીજાં માધ્યમો હોય, તેમાં આપણે આધ્યાત્મિકતાને કેવી રીતે સમાવી શકીએ કે જેથી આ ગ્રહ વધુ સારું જીવવા યોગ્ય સ્થળ બની શકે? એક ડિઝાઇન પ્રશિક્ષક તરીકે હું માનું છું કે આપણે તત્ત્વજ્ઞાનને સમજવાની જરૂર છે. આ ગ્રંથમાં ભગવાન સ્વામિનારાયણના આધ્યાત્મિક જીવન અને સંદેશને પૂજ્ય પ્રમુખસ્વામી મહારાજની પ્રેરણાથી કામથજીએ ઉચ્ચ કોટિનું કલાકાર્ય કર્યું છે અને તેમાં પોતાના પ્રાણ રેડી દીધા છે તે ભવિષ્યની પેઢીના કલાકારો માટે પ્રેરણાદાયક બની રહેશે. ભગવાન સ્વામિનારાયણે આવું દિવ્ય પ્રદાન સમાજને આપ્યું છે તે અનંતકાળ સુધી આ પૃથ્વી પર ચાલતું રહેશે.

શ્રી માધવ રામાનુજ

(પ્રસિદ્ધ કવિ, કલાકાર, સર્જક)

સર્જન એ આપણા જીવનમાં સૌથી અગત્યનો મુદ્દો છે. એવી આજની એક રંગભરેલી સર્જનાત્મક પળ છે.

આ સંપ્રદાયે ભગવો રંગ પસંદ કર્યો છે, એ સાધુનો છે. તમે ગમે તેટલું જોયા કરો, થાકો જ નહીં. હરીન્દ્રભાઈ દવેનું ગીત યાદ આવે છે:

‘તારી ઉતરેલી પાઘ મને આપ મારા સ્વામી

મને ભગવા તે રંગ તણા ઓરતા...’

આવું ચિત્રકામ કરનારા ભારતમાં ગણ્યાગાઠ્યા રહ્યા છે. એમાંના એક શ્રી કામથજી છે, જેમણે આટલી તપશ્ચર્યા કરીને આ કામ કર્યું. માઈકલ એંજલોએ કહ્યું હતું:

‘પત્થરમાં મને મૂર્તિ દેખાય છે, મારે માત્ર એનું આવરણ જ હટાવવાનું હોય છે.’

પ્રમુખસ્વામી મહારાજ પણ એવા કલાકાર હતા. તેમણે આપણા હૃદયમાં જે આવરણો હતાં, તે હટાવ્યાં અને મૂર્તિ આપણને બરાબર દેખાય એવા કર્યા.

રંગો, કેન્વાસ, કાગળ, પેન્સિલ, પીંછીઓ બધું જ મળે છે, તો પણ બધાથી આવું સર્જન થઈ શકતું નથી. એની અનુભૂતિ બહુ મોટી આશીર્વાદરૂપ બાબત છે. પ્રમુખસ્વામી મહારાજનું સાંનિધ્ય તે પ્રેરણા આપે છે. મેં તો એ અનુભવ્યું છે.

એવી પ્રેરણાથી રંગોના અદ્ભુત જાદુગર કામથ સાહેબે આપણને જે ભેટ આપી છે, એ ચિત્રો પણ વંદન કરવા યોગ્ય છે. આ પુસ્તક ઉપર કે ચિત્ર ઉપર એકવાર પણ નજર પડી જશે તો એ છાપ હૈયેથી ક્યારેય ભૂંસાશે નહીં. ♦